

ABONAMENTUL

Pe un an . 28 Cor.
Pe un jum. . 14 "
Pe o lună . 2.40 "

Numărul de zi pentru Ro-
mânia și străinătate pe
an 40 franci.

Telefon pentru oraș și
comitat 502.

TRIBUNA

REDACȚIA
și ADMINISTRAȚIA :
Strada Deák Ferenc Nr. 20.
INSERTIUNILE
se primesc la administrație.
Mulțămite publice și Loc
deschis costă fiecare șir
20 fileri.
Manuscripte nu să înapo-
iază.

Cuvântul de deschidere

ținut de vice-prezidentul „Asociațiunii“, d. Andreiu Bârseanu, la adunarea jubilară din Blaj, din 15|28 August 1911.

*Escelețiile Voastre, Înalt Preasfințiților Părinți Arhiepiscopi și Metropoliți!
Preasfințiților Părinți Episcopi! Onorată Adunare generală!*

Când văd înaintea mea un public așa de numeros și ales, întrunit în acest dumezeesc lăcaș în frunte cu Arhieriei Bisericii noastre naționale de ambele confesiuni, fără de voie răsar înaintea ochilor mei sufletești câteva momente mari din trecutul vijelios al mult cercatului nostru neam. Cu deosebire se desfac luminoase clipele acelea mărețe, când într'o vreme de grea cumpănă, când era vorba de existența sau neexistența neamului nostru pe aceste plaiuri, fiii cei mai buni ai poporului nostru, fără deosebire de confesiune și de starea socială stau îngrijorați înaintea acestui sfânt altar, așteptând sfatul Celui Prea Înalt, până când, răsunând cuvântul de mântuire prin rostul trimisului lui și recunoscându-se unii pe alții ca frați de același sânge, cu aceleași suferințe și cu aceleași aspirațiuni, își jurară credință vecinică unii altora, credință pecetluită cu sângele multora dintre dânșii.

Cu totul de altă natură, deși pornind din același complex de sentimente, este adunarea noastră de azi.

Ne-am întrunit, doamnelor și domnilor, ca să sărbătorim împreună clipa aceea fericită, când, înainte de aceasta cu 50 de ani, părinții noștri, voind a asigura viitorul urmașilor lor, au pus temelie însoțirii închinată literaturii române și culturii poporului românesc

O serbătoare de bucurie este aceasta, o serbătoare de pietate și de recunoștință, dar totodată un prilej de concentrare și de meditație, un moment de reculegere și de îmbărbătare pentru viitor.

Și unde s'ar fi putut ținea mai bine această serbare culturală românească, decât în orașelul acesta dela împreunarea Târnavelor, de unde au purces, timp de un veac și jumătate, atâtea raze de lumină în toate colțurile locuite de Români; unde au alergat atâtea generații de tineri, ca să-și stâmpere setea lor de știință, ajutați fiind în năzuințele lor de munificența unor mari Arhipăstori, doritori de înaintarea bisericii și neamului lor; unde a licărit de atâtea ori în nopțile lungi de iarnă candela răbduriei a cercetătorilor graiului și trecutului poporului nostru; unde a răsunit odinioară glasul marilor dascăli ai neamului nostru: al unui Samuil Micul, George Șincai și Petru Maior, al unui Timoteiu Cipariu și Simeon Bărnuțiu; de unde au pornit, plini de însuflețire, atâți apostoli devotați în toate ținuturile cu graiu românesc; unde s'au întrunit de atâtea ori în

Andreiu Șaguna pentru ostenele depuse vremuri grele, căutând sfat și îmbărbătare, aleșii neamului nostru, întocmai ca albinele pe lângă matcă; unde într'un moment hotărîtor, pe care l-am amintit mai sus, a bătut inima întreg poporului nostru din această patrie și în pământul căruia zac osămintele atâtor iubiți bărbați ai noștri?

În adevăr, multe centre înfloritoare românești avem, din mila lui Dumnezeu, în această țară, dar din toate nici unul nu se poate potrivi cu Blajul, când e vorba de serbarea unui moment de însemnătate istorică, de împreunarea prezentului cu trecutul, de evocarea împrejurărilor de odinioară și de cumpănirea unor nouă îndrumări pentru viitor.

De aceea trebuie să fim deosebit de mulțămitori fraților din acest despărțământ, că n'au pregetat a ne chema la dânșii din prilejul serbării semicentenare a însoțirii noastre culturale, făcându-ne astfel cu puțință a ne concentra din nou în inima ținutului ardelenesc, și privind atâtea lucruri, care ne amintesc trecutul, a ne întări sufletele, în tocmai cum Anteu din poveștile cele vechi prindea putere, de câte ori venea în atingere cu pământul, care-i era mamă.

Bucuria noastră, când ne vedem adunați la un loc într'un număr așa de frumos în acest vechiu focular al culturii române, purtați de același gând și de același dor, ar fi deplină, când locul acesta de onoare, din care îndrăznesc a rosti aceste cuvinte, ar fi cuprins de acela, care a condus un șir întreg de ani destinele însoțirii noastre și pe care am avut nefericirea a-l perde cu câteva luni mai înainte.

Cu ce entuziasm ne-ar fi vorbit mult regretatul Iosif Sterca Șuluț, bătrânul cu inimă tânără, reales președinte al „Asociațiunii“ în adunarea generală din anul trecut ținută în Dej, de însuflețirea, cu care s'a întemeiat însoțirea noastră culturală, începând dela petiția celor 181 frunțași români, în frunte cu nemuritorii Arhieriei: Alexandru Șuluț, Andreiu baron de Șaguna și Ion Alexi, adresată guvernului provincial ardelean în 10 Maiu 1860 și urmând cu conferența din Martie a anului următor, în care s'au urzit temeliele însoțirii atât de mult dorite! Cu căldură ne-ar fi povestit despre adunarea de constituire ținută în Sibiu, în zilele de 23—26 Octombrie v. 1861, în care s'au înscris primii membri ai nou-înființatei societăți și în care eruditul Timoteiu Cipariu, mulțămind în numele celor adunați marelui Arhiepiscop

la înfăptuirea ei, a ținut acel scurt, dar măduvos discurs despre însemnătatea limbei materne, discurs, ale cărui cuvinte pare că sunt săpate în granit pentru toate timpurile! Cât de limpede și cu câtă vioiciune ne-ar fi desfășurat el schimbările, prin care a trecut însoțirea noastră în restimpul celor cincizeci de ani, de când există; cu câtă plasticitate ar fi fixat el momentele principale din care la cele mai multe avuse prilej a fi însuș părtaș: strălucita adunare generală ținută în 1862 în Brașov, în ființa de față a ambilor Arhipăstori ai Bisericilor române surori și împreună cu o frumoasă expozițiune industrială și agricolă, cea dintâiu la noi, Români de dincoace de Munți; însuflețitele adunări dela Blaj, Hațeg și apoi dela Alba-Iulia, din anul 1866, la care cei doi venerați Ierarhi ai Bisericii noastre stau din nou unul lângă altul, întocmai ca la Brașov, și întocmai cum avem fericirea a-i vedea atâzi pe vrednicii lor urmași; adunarea următoare din Cluj, în care se alesese ca președinte fericitul baron Vasile Ladislau Pop și care fu onorată cu prezența comisarului plenipotent regesc pentru Ardeal, contele Emanuil Pechy, și a fericitului Arhiepiscop Ioan Vancea de Buteasa, pe atunci episcop în Gherla, iar ceva mai târziu Arhiepiscop și Mitropolit în acest de Dumnezeu păzit orașel, care vo vesti pururea marinositatea lui; cea din Șomcuta-mare din anul 1869, în care, la stăruințele consiliului aulic Iacob Bologa, se hotărî înființarea despărțământelor, menite să pună în legătură Asociația cu masele cele mari ale poporului; cea din Năsăud, din anul următor, în care 44 comune din districtul năsăudean se înscriu între membrii fondatori și pe viață ai „Asociațiunii“, încassându-se cu totul la această adunare suma de aproape 7000 fl.; a treia din Sibiu, ținută în 1881 sub presiunea eruditului canonic Timoteiu Cipariu și cu prilejul căreia se întocmi o nouă expozițiune, cu mult mai bogată și mai succesă ca cea din 1862; a doua adunare generală din Brașov, din anul 1883, în care s'a hotărî înființarea școlii civile de fetițe a „Asociațiunii“, lucrare adusă la îndeplinire trei ani după aceea; a treia adunare ținută în Blaj, în anul 1895, în care, la cererea Guvernului țării, s'a hotărî schimbarea Statutelor „Asociațiunii“, schimbare împreună cu părăsirea unui nume istoric scump, dar care în schimb a dat însoțirii noastre puțință a-și estinde binecuvântarea sa lucrare asupra ținuturilor locuite de Români din patrie și în ge-

nere a dat regulilor ei fundamentale o formă mai corespunzătoare împrejurărilor; adunările din Lugoj, Beiuș, Mehădia, Oravița și Baia-mare, în care frații noștri din ținuturile de curând anexate la terenul de acțiune al „Asociației” au primit însoțirea noastră cu atâta însufletire; în sfârșit memorabila adunare din Sibiu de acum șase ani, condusă de însuși mult regretatul președinte Iosif Sterea Șuluț, cu prilejul căreia s'a inaugurat Muzeul istoric și etnografic al „Asociației”, inaugurare împreună cu o frumoasă expozițiune retrospectivă și etnografică.

Cu câtă competență ne-ar fi înfățișat mult regretatul bătrân munca desfășurată sub steagul „Asociației” noastre timp de 50 de ani, problemele urmărite în acest timp destul de îndelungat, sfaturile, lucrările și stăruințele comitetelor de pe vremuri, la care însuși luase parte timp de peste 30 de ani, jertfele aduse de publicul nostru pe altarul acestei instituțiuni, succesele și decepțiunile, de care nu poate fi lipsită nici o întreprindere omenească!

În lipsa fiecărui președinte, a cărui trecere din viață, deși la limitele extreme date muritorilor pe acest pământ, am deplâns-o cu toții, voi încerca eu a scoate la iveală două-trei momente din viața de 50 de ani a instituției noastre culturale, nu din autopsie, nu din contactul direct al faptelor și al impresiunilor, ci mai mult pe temeiul însemnărilor reci de multe ori defectuoase.

Două au fost, după a mea modestă părere, motivele de căpetenie, care au condus pe părinții noștri la înființarea acestei Asociațiuni: *dorul lor de lumină, de înaintare, și simțul lor de solidaritate națională.*

Rămăși înapoi în privința culturii față cu celelalte neamuri conlocuitoare, în urma împrejurărilor vitrege din trecut, Românii din această țară nu doriau nimic mai ferbinte, ca delăturarea îngrăditurilor meșteșugite și nedrepte, care-i țineau de parte de izvoarele luminei, desfacerea legăturilor năbușitoare, care le acopereau ochii minții, admiterea fiilor lor la învățătură și la tot felul de măiestrii, cu un cuvânt: mântuirea lor, nu numai de iobăgia corporală, ci mai vârtos de cea spirituală.

Dorința aceasta ferbinte a moșilor și a strămoșilor noștri o vedem exprimată în toate plângerile și cererile adresate Domnitorilor și Sfaturilor țării în cursul veacului al XVIII-lea și în partea primă a veacului al XIX-lea, începând dela cererile energicului și în veci neuitatului Arhiepiscop Ioan Inocențiu Micul, până la rugămintea episcopilor Vasile Moga și Ioan Leményi, înaintată Dietei ardeleni în anul 1842 „în cauza Românilor locuitori pe pământul crăiesc, numit și săsesc” și până la rezoluțiunile memorabilei adunări de pe „Câmpul libertății” din 3 (15) și 4 (16) Maiu 1848.

Nizuințele înaintașilor noștri din restimpul acesta le-aș putea asemăna cu dorul de lumină al celui ce și-a pierdut vederea, cu chinul celui însetoșat, care aude în apropiere murmurul unui izvor, la care însă nu poate ajunge, cu svârcolirile unei paseri închise în colivie, cu căutarea unei licăriri de lumină de planta ce tânjește în întunec.

Și când bătut ceasul de mântuire, când iobăgia se desființă, când se introduseră rânduiele noi și în țara aceasta, rânduiele, care nu mai făceau deosebire între

om și om, ci-l lăsa pe fiecare să se fericească după vrerea și putința sa, cu câtă râvnă se îndreptară părinții noștri pe câmpul larg și bogat în roade al culturii, cu câtă sete începură ei a sorbi din izvorul oprit mai înainte, cu câtă bucurie salutară ei raza de lumină, ce se arătase în sfârșit și pentru dânșii!

Fiii foștilor iobagi alergau din toate părțile la învățătură, peste tot începură a se ridica școli mai mici și mai mari, de multe ori cu jertfe aproape supra-omenești, tiparele se puseră în mișcare, însemnând pe hârtie albă slovă românească, Biserica națională începu a se organiza din nou și în multe părți ale țării se înălțară din cenușă altare nouă, drept semn de mulțămintă Celui A-tot-puternic pentru norocoasa schimbare a lucrurilor.

În timpul acesta de reculegere națională se ivi, sau, mai bine zis, se reluă ideea înființării unei societăți, care să aibă de scop cultivarea limbii, sprijinirea tinerei literaturi naționale și propagarea cunoștințelor folositoare în mijlocul poporului: a unui „Partenon român”, a unor „serbători olimpice”, unde tinerii să audă pe bătrâni vorbind românește”, a unei însoțiri, care „din o contribuție, ce o ar hotărî statutele”, ar înființa „un fond pentru formarea de bibliotecă română, muzeu român” și la care „literații noștri și mai ales cei începători, mai înainte de a-și da opurile sale pe mâna fiilor lui Guttenberg, le-ar așterne spre o revisiune literară”.

Ideea aceasta, reînviată de nou în această formă de venerabilul bătrân Ioan cavalier de Pușcariu, pe atunci pretorele cercului Veneția din Țara Oltului, află răsunet în toate părțile. Din mai multe locuri se auziră glasuri, cari sprijiniau din toate puterile propunerea corespondentului anonim „din Țara Oltului”, apărută în nrul 12 din 24 Martie 1860 al foii „Telegraful Român”. Între alții, profesorul blăjan, fericitul Ioan Russu, mai pe urmă canonic metropolitan, scria în aceeași foaie:

„...N'am decât a aplauda și a consimți din inimă și a dori realizarea acestei idei; căci cine n'a simțit și nu simte până astăzi trebuința unei asemenea reuniuni pentru cunoștințele anticve și literare, unde capacitățile noastre cele mai alose și mai deprinse, având ocaziune a-și comunica ideile și cunoștințele sale, prin aceasta ar da o direcțiune mai salutară și mai avantajoasă literaturii noastre, — căoi e prea cunoscut și constatat acel adevăr, că fiecare națiune, care s'a interesat de prosperarea și înaintarea literaturii sale, numai prin atari asociațiuni a putut ajunge la scopu dorit în sfera literaturii!... Având noi atari reuniuni, de care face pomenire corespondentele „Tel. Rom.” „din Țara Oltului”, s'ar putea delătura multe picdeci, ce ni-se ivesc chiar și în privința limbii și a scrierii; s'ar mijloci și statornici o uniformitate, și n'am orbeca și nu ne-am conduce fiește-care numai de principiile și convicțiunile individuale. — Din atari asociațiuni s'ar stărni și nutri în bărbații noștri și un spirit de emulare, de activitate și încurajare, și autorii de produsele literare n'ar avea teamă, că opurile lor vor zăcea cu zeci de ani necheltuite și mâncate de pulbere. S'ar nevoi fiecare, zic, în sfera obiectelor sale, cu care s'a ocupat în viață, să iasă la lumină cu niscari produse pipăite și rumegate și date la lumină numai după ce au suferit cu rezultat bun proba acestei autorități literare. Cu un cuvânt: literatura noastră ar avea astfel ocaziunea cea mai plăcută a înainta în produsele sale, în diverse ramuri de știință”.

Propunerea pretorului Pușcariu fu așadar întâmpinată cu bucurie, cu deosebire din partea elementelor mai tinere din aceea vreme; cu toții simțeau trebuința

unei însoțiri de felul celei proiectate, de care așteptau atâta bine pentru viitor.

Era întrebarea însă, cine să ia inițiativa pentru înfăptuirea ideii puse în muncă, cine să aducă la îndeplinire ceea ce se prefăcuse în dorința generală a părții mai luminate a Românilor ardeleni.

Privirile tuturor se îndreptară la Arhiepiscopul Bisericii naționale, la conducătorii naturali ai poporului nostru, cari nici când nu și-au părăsit în momente grele turmele cuvântătoare și a căror chemare era și este tocmai apărarea intereselor mai înalte morale și intelectuale ale neamului.

Și cei trei numuritori Arhiepiscopului, ale căror nume binecuvântate le-am amintit mai sus, înțelegând dorința generală, — dorința justificată și de schimbările politice, ce erau în perspectivă, — nu pregetară a se face interpreții ei. Ei își puseră numele în fruntea petiției din 10 Mai 1860, acoperite de 181 iscălituri și adresate Locotenentei transilvane pentru permiterea unei „adunări consultatoare” spre scopul înființării unei reuniuni, „a cărei chemare să fie lățirea culturii populare și înaintarea literaturii cu puteri unite”.

Rezultatul acestei petiții, după oarecare obiecțiuni și trăgănări din partea Guvernului provincial transilvan și după ce într'accea împrejurările politice din Monarhie se schimbă în mod însemnat în urma diplomei împărătești din 20 Octombrie 1860, fu concesiunea adunării de consultare, adunare ținută în zilele de 9—11 Martie v. 1861 în Sibiu sub presidiul mareșelului și în veci nemuritorului Arhiepiscop Andreiu Șaguna.

În această adunare se croi temelia, se fixară regulile fundamentale ale însoțirii atât de mult dorite și care, după împrejurările politice de atunci, avea să poarte numele: „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român”.

Principiile și convingerile din care au pornit antecesorii noștri, când au hoărât, acum 50 de ani și ceva, întencierea acestei societăți, se pot vedea mai bine din memorabila cuvântare ținută cu acest prilej de marele Arhiepiscop Andreiu Șaguna.

„Noi”, zice nemuritorul bărbat în acele momente însemnate, în care un viitor mai bun se părea că zimbește și pentru mult cercatul nostru neam, „simțim în noi o putință de a ne perfecționa pe noi și pe ai noștri prin mijloacele libertății naționale, și spre a ajunge aceea, ne-am hotărât a ne consolida într'o asociațiune bine organizată, care-și face sioși de problemă promovarea literaturii și culturii poporului nostru român, precum și înaintarea industriei și a agriculturii în sinul nației noastre”.

Iară mai jos urmează astfel: „Se poate, că cineva îmi va înfățișa starea cea strălucită a Românilor vechi și monumentele cele strălucite ale măririi lor de care țara noastră este plină, și asemănându-o cu starea noastră de astăzi, care e destul de deplorabilă, va gândi: de ce să întreprindem un lucru mai mare spre cultivarea națională, deoarece este posibil, că va veni un timp barbar, care lucrurile noastre le va nimici și națiunea o va degrada la stare de sclăvie?... Așa este, căci mime nu poate trage la îndoială, că aceea, odată s'a întâmplat în lume, nu s'ar putea întâmpla mai de multe ori. Totuși eu înțeleg îmi dau părerea mea, că monumentele materiale ale unui period cult se pot nimici prin timpurile barbare și o nație liberă se poate lipsi de libertate prin niște legi draconice; însă monumentele spirituale și moravurile cele morale, precum și valoarea lor rămân pentru toți timpii nerăstăvornice, căci acestea sunt mai presus de orice putere silnică și fizică: de ele nu se poate atinge mâna barbarului; furul nu le poate fura; molli-

nu le pot mânca. Fiind așa dară problema noastră a înainta literatura, cultura, industria și agricultura națiunii noastre, adevărată înainta starea spirituală și materială a poporului nostru, vrem a deștepta prin mijloace naționale facultățile, va să zică: cugetările cele senine și serioase în poporul nostru, ca să cunoască ființa și destinația sa și să o știe întrebuința spre tot binele, precum și alte nații fac astăzi aceasta și precum este spiritul cel civilizator al secolului nostru; darurile lui vor garanta viitorul cel mai ferice și al mult cercatei noastre națiuni și o vor feri de niște lovituri ucigătoare de religia și limba ei”.

Am reprodus din nou cuvintele acestea ale marelui bărbat, citate de atâtea ori, căci nicăiri nu aflăm înfățișate mai evident ideile, pornirile și aspirațiunile, ce frământau neamul nostru acum 50 de ani și din care a isvorât, între altele, și Asociația noastră jubilară.

Vulturul ce fusese înlănțuit atâtea vreme, își întinsese aripile în care simțea încă destulă putere, și se pregătea a-și lua zborul spre soare, spre sfere mai senine, pe care le doria cu atâtea sete, dar de care fusese ținut departe până acuma.

După desbateri serioase de trei zile, la care luară parte bărbați ca Ioan Bran de Leményi, Ioan Alduleanu, George Bariț, Ioan Pușcariu, Iacob Bologa, Dr. Ioan Raț, Ioan Codru, Nicolae Găetan, Ilie Măcelariu, Ioan Axente Severu, Ioan Hannia și alții, ideea, care planase până acum în aer ca o dorință, luă formă concretă. Noua instituție își avea conturile sale bine determinate. În graiul rece al paragrafiilor menirea nou-urzitei însoțiri se normă astfel: „Scopul Asociației e înaintarea literaturii române și cultura poporului român în deosebitele ramuri prin studiu, elaborarea și edarea de opuri, prin premii și stipendii pentru diferitele specialități de știință și arte și alte asemenea”. Mijloacele materiale ale ei aveau să se compună din taxele anuale ale membrilor și din darurile ce se sperau din partea binefăcătorilor. Ca membru putea să fie orice persoană privată sau morală, dacă plătia taxa anuală de 5 fl., sau dacă depunea odată pentru totdeauna un capital, care să producă această sumă ca interese. Sediul cancelariei Asociației avea să fie Sibiul.

Primind, în 6 Septembrie 1861, proiectul acesta de statute, cu o singură modificare, aprobarea Majestății Sale, a bunului nostru Monarh, marele episcop Andrei Șaguna, căruia i-se împărtășise rezoluțiunea împărătească, se și grăbi a chema adunarea de inaugurare și constituire a noii însoțiri pe ziua de 23 Octombrie v. al aceluiaș an.

Ne putem închipui, cu câtă bucurie și cu câtă însuflețire s'a ținut această memorabilă adunare, care a durat cu totul 4 zile și la începutul căreia marele Arhiepiscop a rostit următoarele cuvinte, isvorâte din adâncul inimii sale:

„Iată, domnilor, a sosit ziua cea dorită pentru înființarea unei Asociațiuni, carea să aibă de problemă „literatura română și cultura poporului român!” Mărturisesc sincer convingerea mea, că eu problema Asociațiunii noastre o caracterizez pe cât de nobilă și frumoasă și unică în felul său astăzi în întreaga noastră națiune din toate părțile, unde se află ea, pe atât de serioasă și grea, pentru că cere o perseveranță de fier și un sacrificiu din inimă”.

Și a terminat cu des repetata, dar în voci frumoasă și mișcătoare metaforă: „Masa dulcea maicei noastre este pregătită pentru oaspeți mulți; maica noastră a fost până acum îmbrăcată în doile, dar de acum înainte se îmbracă în haină de nuntă și pofteste la masă pe toți fiii săi, ca să strălucească și ea în casa și cu casa sa și să în-

iască pe fiii săi, precum se înviesc tineretele vulturului!”

Și chemarea marelui Arhiepiscop nu rămase zadarnică. La această adunare se înscrise 212 membri, între cari 9 fondatori, încassându-se cu totul suma de 7028 fl. 40 cr. și 2 galbeni. Prima temelie materială a noii însoțiri, pe care Timotei Cipariu în clasica sa vorbire o numește „un razim naționalității române”, o puseră cei doi Arhiepiscopi, contribuind Alexandru Sterca Șuluț, care se afla în călătorie, suma de 2000 fl., iar Episcopul Andrei Șaguna 1050 fl. Intre membri aflăm aproape pe toți fruntașii români din Ardeal din acea vreme, fără deosebire de confesiune și de poziție socială: preoți și mireni, funcționari și profesori, proprietari și neguțători. Până și alumnii din seminriul metropolitan din Blaj contribuie cu suma de 43 fl. 40 cr.

Dar nu numai în Ardeal fu întâmpinată tânăra însoțire culturală cu însuflețire, ci înactivarea ei fu salutată cu bucurie și în celelalte ținuturi locuite de Români. Nobilul Andrei Mocioni de Foen felicită pe cei adunați, trimițând suma de 200 fl. Marele binefăcător Emanuil Gozdsu, pe atunci comite suprem al comitatului Carașului, trimite de asemenea salutările sale, promițând, că va intra în șirul membrilor fondatori și va stăru pentru înaintarea tinerii instituțiuni. Tot cu aceeași însuflețire salutară noua însoțire vrednicul Eudoxiu Hurmuzachi din Bucovina și mult meritatul Ioan Maioreșcu din Țara Românească, care se anunță ca membru pe sine și pe fiul său.

Astfel trebuie să dăm toată dreptatea nemuritorului Timotei Cipariu, când în discursul său de deschidere dela adunarea generală din Sibiul, din anul 1881, zice: „Asociațiunea a fost înființată prin zelul, stăruința și patriotismul general al tuturor bărbaților de inimă și devotament”.

Tot cu asemenea armonie se făcu și constituirea tinerii însoțiri, alegându-se președinte Episcopul Andrei Șaguna, care avuse partea leului la întemeierea ei, ca vice-președinte eruditul Timotei Cipariu, al cărui clasic discurs electrizase pe cei adunați, ca prim-secretar mult meritatul George Bariț, care, cu hărnicia-i caracteristică, nu întârzie a desfășura un program întreg de acțiune pentru societatea nou-înființată, de casier neguțătorul sibiian Antoniu Bechnitz, de controlor Ioan Pinciu, proprietar în Rășinari, ca arhivar și bibliotecar Visarion Roman, învățător și redactor tot din Rășinari, iar ca membri în comitet: Ilie Măcelariu, Ioan Axente Severu, canonicul Constantin Papfalvi, consilierul financiar Petru Manu, protopopul și profesorul seminarioal Ioan Hania, care, resignând în cursul ședinții, fu înlocuit cu consilierul școlar Dr.-ul Pavel Vasici, preotul din Rășinari Sava Popovici-Barcianu, protopopul brașovean Ioan Popasu, protosincelul Nicolae Popea, consilierul Iacob Bologa, directorul gimnazial Gavriil Munteanu din Brașov, profesorul Ioan Antonelli din Blaj și avocatul sibiian Dr. Ioan Nemeș.

Așa căpătă ființă și s'își putu începe binecuvântata sa activitate Asociația noastră jubilară: prin însuflețirea și colaborarea tuturor Românilor de inimă din acea vreme, prin armonia sufletelor, prin unitatea voințelor, — dovadă și pildă pentru toate timpurile, că lucrurile mari se pot face numai prin bună înțelegere frățească, prin încredere reciprocă, prin purcedere solidară, și că atunci, când e vorba de interesele superioare ale neamului, ori ce ziduri despărțitoare trebuie să cadă, orice ambiții și jieniri personale, întemeiate sau închipuite, trebuie să dispară, orice interes personal sau de clică trebuie dat la o parte, ca astfel un singur punct luminător să ținutiască toate privirile și sufletele: binele și înaintarea neamului, din care facem parte!

Am stărut ceva mai mult asupra modului cum s'a întemeiat Asociația noastră, deoarece acest moment din viața ei este tot așa de însemnat, ca și ziua nașterii pentru un individ și deoarece tocmai pentru serbarea acestui moment ne-am adunat cu toții astăzi aici.

Ar urma acum să povestesc, cum s'au început și cum au urmat timp de 5 decenii lucrările însoțirii noastre: cum conducătorii ei, văzând lipsa cea mare de intelectuali, lipsă simțită cu deosebire în deceniul 1860—1870, când viața publică oferia și Românilor atâtea cariere, — ajutoră un număr însemnat de tineri să urmeze și să termine cursurile secundare și superioare; cum,

ceva mai târziu, convingându-se de necesitatea formării unei clase mijlocii la poporul nostru, sprijiniră un număr tot așa de mare de ucenici și de calfe, așezați la diferite meserii, precum și câțiva tineri, cari urmau școalele de comerț; cum ajutoră în diferite rânduri mai multe școli lipsite de mijloace; cum, voind să îndeplinescă scopurile literare ale „Asociațiunii”, premiară și publicară câteva lucrări literare și de știință, și totodată, începând din a. 1868, editară foaia „Transilvania”, care, cu deosebire sub neobosita și stăruitoare conducere a mult meritatului George Bariț, dete la iveală un material istoric prețios; cum, spre acelaș scop, după câteva încercări zadarnice, se organiză în a. 1900 secțiuni științifice și literare, menite să dea mână de ajutor Comitetului central în cestiunile de specialitate și în genere să urmărească mișcarea noastră literară, contribuind în acelaș timp la popularizarea științelor; cum, având în vedere chemarea însemnată a femeii în societate, Asociația noastră înființă în a. 1886 cu mari jertfe materiale școala civilă de fete din Sibiul, școală menită să dea copiilor noastre o creștere solidă românească și care în timpul de 25 de ani, de când există, și-a și îndeplinit în chipul cel mai strălucit menirea sa; cum, pentru adunarea și păstrarea amintirilor istorice ale neamului nostru, precum și pentru cunoașterea felului de viață și a aplecărilor artistice ale poporului nostru, s'a creat un Muzeu istoric și etnografic, adăpostit într'un edificiu propriu, muzeu, care și până acum cuprinde destule lucruri vrednice de văzut și care sperăm, că se va desvolta și mai mult în viitor; cum, încetul cu încetul, s'au format, cu deosebire prin daruri dela societăți și dela particulari, o modestă bibliotecă, care stă la dispoziția publicului și care de prezent numără peste 6000 opuri în 7600 volume, 6600 broșuri și 27 hărți; cum pentru desvoltarea spiritului de asociație la poporul nostru și pentru înaintarea agriculturii, industriei și artei s'au întocmit câteva expoziții mai mari și mai mici, dintre care cele mai însemnate au fost cele din anii 1862, 1881 și 1905; cum, pentru luminarea publicului nostru dela orașe și dela sate, s'a ținut un număr însemnat de conferențe și prelegeri populare; cum, în deosebi pentru luminarea sătenilor noștri, s'a dat la iveală o colecție anumită de cărțicele, iar pe seama tinerimei a început a se publica acum mai pe urmă o modestă „Bibliotecă a tineretului”; cum la inițiativa Asociației noastre a început a se forma, cu deosebire în timpul din urmă un număr oarecare de însoțiri economice și culturale, cum s'au făcut și se fac încercări a deprinde cu cetitul și cu scrisul pe cei neștiutori de carte; cum în sfârșit Asociația noastră a căutat să și îndeplinească menirea sa pe diferite căi, în consonanță cu statutele sale, în timpul celor 50 de ani de când viază, sub conducerea neuitaților președinți: Andrei Șaguna și Vasile Ladislau Pop, Iacob Bologa și Timotei Cipariu, George Bariț, Dr. Alexandru Mocsonyi și Iosif Sterca Șuluț, precum și a venerabilului președinte capitular Ioan Micu Moldovan, pe care ne simțim fericiți, că l' putem saluta în mijlocul nostru, „întreg, cinstit, sănătos”, — și a tovarășilor lor de muncă, trecuți în hotarele vecinicii, sau aflători în viață.

A tracta însă mai pe larg lucrurile acestea, ar trece peste cadrele unei festivități ca cea de astăzi și ar obosi de bună seamă paciența d-voastră și așa, poate, prea obosită.

Un singur punct din activitatea semi-centenară a însoțirii noastre îmi voi lua libertatea a-l atinge ceva mai cu dinadinsul, anume, crearea și desvoltarea despărțimintelor ei.

Instituite în anul 1869, despărțimintele erau chemate să țină legătura între conducerea Asociațiunii și între masele cele mari ale poporului, ținând viu interesul publicului nostru și mai vărtos al celui dela țară față cu scopurile însoțirii noastre și în deosebi înlesnind realizarea problemelor ei prin înființarea de biblioteci populare, prin ținerea de prelegeri pentru popor, mai cu seamă din domeniul agriculturii, industriei și comerțului, prin procurarea de mașini agricole și explicarea întrebunțării lor, prin înființarea grădinișelor școlare și a altor economii de model, prin îndemnarea poporului de a îmbrățișa meseriile și negoțul, precum și a înființa însoțiri economice și culturale; în fine prin combaterea alcoolismului, prin răspândirea cunoștințelor igienice și a altor cunoștințe folositoare.

La început, deși înființate, multe din ele abia vegetau, mărginindu-se a încasa taxele dela membri și a ținea din când în când câte o adunare cercuală.

Abia după noua arondare din anul 1888 și mai cu seamă după noua organizare din 1898 începură despărțimintele a-și împlini în adevăr misiunea lor. Astăzi constat cu cea mai mare mulțumire sufletească, ele sunt factorii cei mai însemnați ai Asociației noastre la îndeplinirea lucrării ei măntuitoare pentru luminarea popoului și pentru povățuirea lui în toate cele bune și folositoare; ele sunt rădăcinile, care dau pomului însoțirii noastre hrana trebuincioasă și totodată ramurile pline de vieață, prin care își împarte ea roadele sale din ce în ce mai bogate în mijlocul popoului nostru. În cele mai multe din ele, — care au început a pătrunde până periferiile ținuturilor locuite de Români în această țară, chiar și în Maramureșul depărtat, — se observă în timpul din urmă o adevărată emulație de a face însoțirea noastră cât mai folositoare pentru neamul din care facem parte, și nu găsesse cuvinte de ajuns a lăuda zelul conducătorilor lor, pătrunși așa de adânc de chemarea ce le e încredințată.

Afle-și mulțumirea acești campioni ai culturii noastre naționale în conștiința, că și-au împlinit și-și împlinesc o datorie sfântă față de frații lor de același sânge, și încredințarea, că semințele aruncate prin silința lor nu se vor pierde în zadar, ci vor produce rod însuțit și înmiit!

Se pot afla oameni, cari să nu fie pe deplin mulțumiți cu lucrările îndeplinite de Asociația noastră în timpul de o jumătate de veac, de când viază, — lucrări, pe care mi-am permis a le schița în liniamente generale, — și cărora să li-se pară prea mare diferența între cele plănuite la plămădirea însoțirii noastre și între rezultatele obținute. Unora ca acestora le aduc aminte, că întreprinderile omenesti sunt supuse la diferite împrejurări, cari pot promova sau împiedeca lucrările acestor întreprinderi și că împrejurările, sub care s'a dezvoltat Asociația noastră, n'au fost totdeauna din cele mai favorabile.

Alții iarăși se vor întreba cu mirare, cum oare o societate culturală a unui popor de peste 3 milioane, după o viață de o jumătate de veac a ajuns la rezultate așa de modeste materiale, având, împreună cu fundațiunile ce le administrează o avere de abia un milion de coroane, pe când societăți mai tinere ale popoarelor conlocuitoare din această țară posed avori cu mult mai însemnați?

Unii ca aceștia n'ar trebui să uite mai întâi de relațiile materiale nefavorabile, în cari a trăit poporul nostru în trecut, și apoi de jertfele deosebit de mari, pe care le-a adus și le aduce acest popor pentru susținerea institutiunilor sale morale și culturale. Cine-și dă seamă de greutățile, cu care se luptă poporul nostru, ca să-și poată susține cele vre-o trei mii de școli și și mai multe biserici, pe lângă purtarea greutăților Statutului, ale comitatelor și comunelor, nu se va mira, că n'a putut face mai mult pentru reuniunile sale, al căror număr se urcă de prezent la câteva sute. Dimpotrivă va trebui să ajungă la convingerea, că neamul nostru a făcut și face, în raport cu starea sa materială, extraordinar de mult pentru păstrarea și dezvoltarea bunurilor sale sufletești, arătându-se astfel ca un popor capabil de cultură, și că s'ar face vinovați de o mare greșală, de o crimă chiar în contra umanității și a progresului aceia, cari, din ori și ce considerațiuni, ar căuta să-l împedecă în nizuințele lui culturale. Totodată, judecând progresele, pe care le-a făcut poporul nostru în ultimii 50 de ani, cu toate gerutățile, ce a avut a le nîntâmpina, va trebui să constate, că Românul nici nu poate fi oprit în drumul său spre propășire, deoarece el are într'ânsul puterea picăturii de apă, care sfarmă stâncile: „non vi, sed saepe cadendo”.

Și la aceste progrese ale popoului nostru din ultima jumătate de veac Asociația noastră de bună seamă încă a contribuit cu ceva.

Să binecuvântăm deci amintirea acelor bărbați cu suflet mare, cari au întemeiat acum 50 de ani această măreață instituție culturală, iar moștenirea lor să o păstrăm cu sfințenie, să o înmulțim, să o facem tot mai folositoare neamului, ai căruia fii ne numim!

Și acum după ce am aruncat o privire asupra trecutului de o jumătate de veac al însoțirii noastre, să ne cugotăm o clipă și la viitor.

Ce drum să urmeze Asociația noastră de aici înainte? — cred, că este întrebarea, ce i-se impune origicărui dintre noi în această clipă.

La această întrebare nu pot răspunde altceva, decât: calea ce a urmat-o până acum, care este în conglăsuire cu dorințele fericitorilor ei întemeietori și care s'a afirmat, că este cea dreaptă.

Vom cultiva deci înainte de toate graiul național: acel „tesaur, născut cu noi dela fetele maicei noastre, dulce ca sărutările măicuțelor, când ne aplecau la sânul lor; tesaur mai scump decât viața; tesaur, care, de l'am fi pierdut, de l'am pierde, de vom suferi vre-odată, ca cineva cu puterea, an cu înșelăciunea, au cu momele să ni-l răpească din mâinile noastre, atunci mai bine, să ne închidă pământul de vii, să ne adunăm la părinții noștri cu acea mângăiere, că nu am trădat cea mai scumpă ereditare, fără de care nu am fi demni de a ne mai numi fiii lor”. Il vom cultiva, nu în înțelesul de a plămădi o limbă nouă, sau a reinvia forme vechi, ceace s'a dovedit a fi o greșală, ci cercetând comorile aflătoare în popor, adăpându-ne din izvorul dătător de viață, din care a gustat un Alexandri, un Eminescu, un Alexandru Odobescu și un Ion Creangă, și din care s'a inspirat și se inspiră un George Coșbuc și ceilalți aleși ai noștri, aflători în viață.

Vom grăi ori și unde și față cu ori și cine cu mândrie acest grai, care s'a arătat destoinic a exprima orice cugetare cât de înaltă, orice simțire cât de profundă. Il vom iubi din toată inima, îl vom păzi ca lumina ochilor și'l vom apăra chiar și cu prețul sângelui nostru, toți fără deosebire: bărbați și femei, tineri și bătrâni. Vom prețui ori și ce limbă, mai vârtos ale concetățenilor noștri, dar vom vorbi mai bucuros pe a noastră: limba românească.

Vom cerceta trecutul popoului nostru, cultivând istoria națională și adunând cu pietate ori și ce urmă, ce ne amintește acest trecut. Poporul nostru din această țară poate nu este în stare a arăta în trecutul său pagini așa strălucite ca alte neamuri. E și ușor de înțeles, deoarece trecutul său a fost mai mult o suferință îndelungată, din care ieșea strălucirea altora. Cu toate acestea și în istoria neamului nostru vom afla câteva figuri mari și vrednice de toată cinstea, care vor putea servi ori și când ca pilde urmașilor; din paginile, de multe ori mohorite, ale ei vom desprinde învățătura, că neamul nostru nu se pierde așa de ușor, deoarece a fost oțelit în trecutul său aproape bimilenar de focul, aproape neîntrerupt, al încercărilor și al suferințelor.

Vom căuta mai departe să cunoaștem cu deamănuntul pământul pe care locuim cu frumșețile și bogățiile sale, pământul, în care odihnesc osemintele moșilor și strămoșilor noștri și în sânul căruia vom odihni și noi odată, încredințați fiind că, cu cât îl vom cunoaște mai bine, cu atât îl vom iubi mai mult.

Vom căuta înainte de toate să cunoaștem poporul din care facem parte, cu toate însușirile și particularitățile lui: cu graiul și obiceiurile lui, cu credințele și superstițiile lui, cu portul și cu felul de viață al lui, cu cântecile și jocurile, cu lucrările lui artistice, care atrag tot mai mult atențiunea pricepătorilor și care ne pot servi în adevăr de fală.

Cunoscându'l, sau mai bine zis, cunoscându-ne, vom căuta să cultivăm și să perfecționăm părțile bune, iară pe cele rele să le delăturăm, întru cât ne va fi cu putință.

Ne vom îndrepta în deosebi cu dragoste privirile la poporul nostru dela țară, care formează puterea neamului nostru și care s'a arătat și până acum ca un pământ primitiv și roditor, căutând să'l luminăm cu toate mijloacele culturii moderne, să-i dezvoltăm încrederea în puterile proprii și astfel să facem dintr'însul un popor conștiu și tot mai folositor șesii și țării, pe care o iubește cu atâta căldură.

La această muncă, ce ne așteaptă de aici înainte, chem toate elementele luminate ale neamului nostru din patrie, fără deosebire de sex și de etate. Să ne înrolăm cu toții, cu inimă curată și cu sufletul plin de însuflețire, sub steagul acestei însoțiri, care poartă deviza: „înaintarea literaturii române și cultura popoului român”; să căutăm a ne face fiecare partea din aceea ce suntem datori neamului, din sânul căruia am eșit; să urmăm cu credință exem-

plul fericitorilor noștri înaintași, și atunci putem privi fără teamă în viitor!

Și acum, sub scutul Celui Prea-Înalt, în al cărui sfântit lăcaș ne aflăm și care a venit de atâtea ori în vremuri grele în ajutorul moșilor și strămoșilor noștri, să trecem într'a doua jumătate de veac a însoțirii noastre.

Cu binecuvântarea Înalt Prea Sfinților și Prea Sfințiilor Arhierei, cari au binevoit a onora cu prezența lor întrunirea noastră, declar adunarea generală jubilară deschisă.

Un ordin confidențial. Corespondentul nostru din Budapesta ne comunică că ministrul cultelor a dat un ordin confidențial retăcut de gazetele ungurești, tuturor școalelor normale de pe teritoriul locuit de Slovaci, ca cu începutul acestui an să se învețe în ele limba și literatura slovacă ca studiu obligator. Nu știm care este cauza acestei excepționale mărînimii a dlui Zichy, ostașul faimos al culturii maghiare.

Programul partidului nostru și gazetele ungurești. În vr'o câteva săptămâni și-a făcut calea prin presa ungurească un articol despre programul nostru național. Cică deși în anul acesta programul partidului nostru împlinește treizeci de ani de existență, noi totuși nu ne-am gândit să serbăm un jubileu cu acest prilej. Motivele cari ne-ar fi îndrumat să trecem sub tăcere acest eveniment — ar fi o sută și o mie, grave de tot și zdrobitoare pentru noi, atât de grave încât presa ungurească nu-și cruță coloanele să le împărtășească publicului ei. Cel mai important ar fi: convingerea ce s'a înrădăcinat tot mai mult între Români, că programul partidului nostru nu ar exprima tendințele adevărate ale popoului românesc. De aici apoi deducții peste deducții dintre cari cea mai interesantă este a ziarului „Nagyváradi Napló”, canalul de scurgere al „ideilor” mangriste, care aduce afacerea în apele trădătorului vicar, îndemnând Românii să intre în... brațele lui Tisza.

Păcat de atâta stropșeală din partea gazetelor ungurești. Noi serbăm doar destule jubileuri pe la adunările populare, unde manifestațiile popoului sunt o cheazăie temeinică pentru pătrunderea programului nostru național în masele noastre populare.

Tupeu patriotic. Iată ce circulară îndrăznește să trimită noul inspector de școale al comitatului Turda-Arieș:

„Cătră epitropiile tuturor școalelor confesionale și comunale! În urma ordinațiunei ministrului de culte și instrucțiune Nr. 68.789 am luat conducerea inspectoratului școlar al comitatului Turda-Arieș și mi-am început activitatea cu 13 ale lunii curente, despre ce Vă înștiințez cu stimă oficială (!). Totodată folosesc acest prilej binevenit ca să Vă cer sprijinul îndatoritor în munca mea pentru dezvoltarea instrucției și culturii maghiare și pentru înflorirea și lățirea ideii de stat unitar maghiar, căci numai mână în mână, cu ajutor împrumutat, vom putea sluji cu folos și duce mai departe, atât cultura maghiară cât și maghiarizarea. Turda, 18 August 1911. Cu stimă oficială: *Bárdos Adám*, inspector regesc”.

De atâta tupeu, numai un descerșat din Turda poate fi capabil. Adecă, învățătorii și susținătorii școalelor românești să conlucreze cu acest nebul, pentru maghiarizarea Românilor. Atragem atenția forurilor noastre competente asupra acestor exhibiții.

Camera. Și eri și azi ședințele camerei s'au petrecut cu votări nominale fără de sfârșit. În culoare a fost mai multă viață. În urma intrigilor guvernamentalilor, în partidul kossuthist a izbucnit o mică ceartă, care ușor poate să aibă urmări grave. E vorba de obstrucție și sufragiu universal cu cari agrarieni kossuthiști nu se pot împăca. Elementele democratice, în frunte cu viceprezidentul partidului, Déssy Zoltán, țin însă la amândouă și îi poftesc afară din partid pe cei cari „simpatizează” cu Tisza. De altfel nici nu ar fi nici un păcat să se prăpădească un partid ca al lui Kossuth, partidul cel mai nevolnic și mai fals dintre toate partidele ungurești.

Zilele mari dela Blaj.

— Serbările jubilar. —

Blaj, 28 August 1911.

„Hac inter est, veniant sitientes bibere lymphas, post quas non ultra concutit atrasitis” — aceste cuvinte de-o semnificație profetică, pe cari le-am cetit, trecând pe lângă biserica curții mitropolitane, ași vrea, într'un avânt al entuzismului ce mă stăpânește, să le pot scrie azi pe creștetul boltii, în litere de flăcări, ca să strălucească departe, vestind tuturor celor întârziți în umbră marele mister al renașterii la o nouă și veșnică viață prin credință. Și ași vrea ca toți cei însetați după o credință neșovăitoare în puterea de viață a neamului nostru să vie azi aici și să-și scalde sufletele în undele tainice și sfinte ale însuflețirii care răpește azi pe cei vre-o 25 de mii de Români, câți au venit să dea acestor serbări proporții cu adevărat epopeice. Ași vrea, căci nu poate să existe un suflet atât de coplesit de zgura îndoielii, încât să nu se purifice și să nu se renaască de farmecul dumnezeiesc al acestor biruitoare unde de însuflețire românească...

Intocmai cum miticul Anteu — ca să întrebuițez frumoasa comparație din discursul festiv al dlui Bârseanu — prindea putere de câte ori venea în atingere cu pământul, vor prinde putere în sufletele lor și zecile de mii de Români, cari calcă azi pe acest pământ sfințit de atâtea evenimente istorice românești și de atâtea muncă luminată pentru izbăvirea din întunec a neamului românesc. Și umbrele mari cari veghiază veșnic asupra Blajului vor tresări fericite azi contemplând din lumea lor măreția acestor serbări și vor binecuvânta acest rând de oameni, cari le-au înfăptuit drept chizeșie a biruinței noastre naționale ce va să vie...

Zilele dela Blaj vor rămâne unul din marile semnale de lumină cari vor străbate prin vremuri, arătându-ne mereu cărarea ce avem să urmăm, căci aceste zile ne-au dat, deplină ca niciodată în trecut, sinteza vieții noastre naționale. Fericitul episcop Inocențiu M. Klein, acest înflăcărat suflet care face până astăzi, singur, zarea de lumină a veacului al 18-lea, va fi contemplat azi senin și împăcat, în sferile lui cerești, sinteza aceasta, ce s'a întruchipat în catedrala înălțată de el, la liturghia solemnă. Și se vor fi adunat împreună cu el, în sfânt sobor, toate marile suflete ale trecutului nostru, fericții Maior, Șincai, Klein, Iancu, Șaguna, Șuluțu, Cipar, Bariț, Mureșianu, Bunea și întreagă pleiada de mucenici, cari s'au săvârșit cinstind acelaș ideal ce luminează în aceste zile sufletele noastre. În binecuvântările arhieresti va fi tremurat azi și o tainică rază a binecuvântării lor și în feeria ceremonialului divin va fi strălucit și un tainic reflex al fericirii lor...

Slăvite să rămână aceste zile pentru totdeauna, slăvit pământul care le-a ocrotit. Unitatea noastră sufletească nu și-a găsit niciodată o expresie mai minunată decât în aceste zile și Blajul primește în sarcina conștiinței sale istorice o datorie

morală mai mult, când va scrie de-acum o nouă pagină de aur în analele sale nepéritoare....

Până la Blaj.

Drumul dela Arad, stațiunea de unde a plecat cea dintâi ceată românească, până la Blaj a fost un adevărat drum de triumf românesc. O numeroasă societate românească din Arad, în frunte cu P. Sf. Sa dl Episcop Ignatie Pap, a ținut să ia parte la serbarea jubilară a celei mai vechi instituții culturale a noastre.

Și numărul celor cari mergeau spre istoricul orașel de pe lângă Târnavă se sporea cu fiecare stațiune. La Radna, Soborșin, Ilia, Deva, Orăștie, Alba-Iulia și Teiuș se asociau tot mereu grupuri nouă. Seara, când am sosit la Blaj, numărul oaspeților ce sosiau era mai mare de 500.

Sosirea în Blaj.

În frunte cu comisiile speciale, multă lume românească aleasă a așteptat sosirea oaspeților. Când, la orele 6¹/₂ cu o întârziere de aproape un ceas, trenul a intrat în gara dela Blaj, numeroasa asistență a isbucnit în însuflețite urale. Cu acest tren sosiau doi arhieri: P. Sf. Sa Ioan I. Pap dela Arad și Dr. Miron E. Cristea dela Caransebeș.

Apariția lor a fost salutată cu puternice aplauze. În numele Blăjenilor i-au salutată canonicul Isidor Marcu, căruia i-a răspuns P. Sf. Sa Ioan I. Pap dela Arad.

Sosirea arhierilor.

Sosirea și primirea Arhierilor noștri a fost deosebit de solemnă. Cel dintâi care a sosit a fost P. S. Sa episcopul Dr. Vasile Hossu, care a venit cu automobilul, în societatea dlui A. Mocsonyi. La orele 6 și jum. au sosit P. S. Lor Ioan I. Papp dela Arad și Dr. Miron E. Cristea dela Caransebeș; la orele 7 și jum. a sosit I. P. S. Sa mitropolitul Ioan Meșianu dela Sibiu, iar după orele 9, cu trenul de persoane, a sosit și P. Sa Episcopul de Oradea-mare Dr. Demetriu Radu.

Sosirea Arhierilor noștri a fost întâmpinată la fiecare tren de o comisie specială. La intrarea în comună, clopotele catedralei și ale celorlalte biserici vesteau marele eveniment al coborârii între popor, cu prilejul adunării jubilară a Asociației, a conducătorilor noștri firești.

Blajul încă îmbrăcase pentru această ocazie haină sărbătorească. Toate clădirile românești — chiar și unele străine — erau iluminate până târziu noaptea.

Lumea multă adunată pe stradă a aclamat viu pe toți Arhieri.

Oaspeții.

Blajul nici odată până acum n'a văzut în mijlocul său atâtea lume românească ca acum. Din toate cele patru colțurile lumii românești au venit doritorii de înaintare a poporului românesc. Este cu neputință a da lista tuturor oaspeților, al căror număr trece peste 20.000. Remarcăm în deosebi multă lume românească venită de peste Carpați. Poeții Gheorghe Coșbuc și Ștefan O. Iosif și maestrul Caragiale au fost vremea întreagă obiectul celei mai vii atenții.

Între alții au venit din România dnii Ion Bianu dela Academia română, I. Ghica, fost secretar de stat și prefect de Constanța, Nicolae Brinzeu, fost prefect de Tulcea, profesorii universitari S. M. Murgoci și S. Mehedinti, deputatul Brăescu, profesorii N. Baboianu (București), Anușcă (Brăila), I. Paul (Iasi), Ion Răducanu, prof univ., Dr. Sextil Pușcariu (Cernăuți), și

mulți alții. Numărul oaspeților din Regatul României libere se apropie de 400.

Presă.

Presă din Ungaria și Regat a fost deosebit de bine reprezentată, potrivit însemnătății momentului. Dl Gh. Moroiianu, atașat comercial al României la Viena, a venit însoțit de doi publiciști englezi (W. Stead și Cruppi). Au venit și doi gazetari din Berlin și profesorul universitar Rochlitz, care face studii etnografice în părțile noastre. (Însemnăm, la acest loc că dl Rochlitz ni-a promis un articol de impresii despre călătoria sa).

„Tribuna” din Arad a fost reprezentată prin dnii Ioan Montani și I. Schiopul, „Gazeta Transilvaniei” prin dnii S. Moldovan și V. Branisce; „Românul” — A. Vernescu; „Drapelul” — Dr. V. Branisce; etc.

Telegrama dlui Iorga.

Invitat în mod special de a lua parte la serbările dela Blaj, dl Nicolae Iorga a răspuns prin următoarea telegramă:

A fi cu sufletul în mijlocul d-v. nu poate supăra pe nimeni. Îngăduiți aceasta până când vremuri bune vor face pe acela care vi-s'a făcut tovarăș de muncă, să poată fi tovarășul bucuriilor d-voastre.

N. Iorga.

Seara de cunoștință.

Pe stradele Blajului, luminat abia la distanțe mari de felinare, furnică mulțimea. Un svon de vioare străbate dela „Univers” și din curtea seminarului teologic. Lumea se îndesește mereu, valuri-valuri, fără sfârșit și fără popas. Inevitarea merge anevoie și în lipsă de camere suficiente mulți, dintre cei cari nu s'au anunțat, se întorc la Teiuș, A.-Iulia, ca să vie numai dimineață. Arhierii sunt cu toții oaspeții castelului mitropolitan. Internatele și salele institutelor de învățământ sunt tixite.

Oaspeții se întrunesc la seara de cunoștință, parte în hotelul „Univers”, parte în pavilionul din curtea seminarului teologic. Ia parte lume imensă. La „Univers”, deși ploaia de sub seară răcorise binișor stradele, era o nădușeală ucigașă. Aici cântă vestitul taraf „Ghiuțu” din Abrud.

Se rosteste și un toast. Bătrînul președinte al partidului național își ține de datorie, în lipsa comitetului organizator, să salute pe oaspeți. Până târziu cătră orele dimineții lumea și-a petrecut în cea mai bună animație și stăpânită de farmecul atâtor amintiri câte dorm în țărîna acestui orașel, care a văzut răsărind generații după generații din școalele sale.

Ziua întâi.

Dimineața.

Stradele și în deosebi piața cea mare geme de lume. Țărani și intelectuali, într'o mare nesfârșită de grupuri. Catedrala se înalță majestoasă în lumina unui soare superb. S'a îndurat cerul de s'a priment și el de nori în aceașă mare zi pentru neamul românesc. Pe poarta cu grilaj a gimnaziului o mare inscripție indică locul „Expoziției istorice culturale a despărțământului Blaj”. În fața școlii normale e multă lume adunată. Aici se cumpără bilete pentru concert și teatru. Multă lume rămâne fără bliet, între alții și vre-o câțiva reprezentanți ai presei dela noi, pe cari o groază de pseudogazetari i-a prevenit. La „Casa centrală capitulară” e biroul de presă, unde se dau informații pentru toate.

Curtea spațioasă a liceului e cuprinsă toată de un uriaș pavilion de scânduri. Aici se țin repetițiile, aici va avea loc banchetul, concertul maestrului Iacob Murășanu și reprezentanția teatrală, dată de unii din cei mai distinși reprezentanți ai Thaliei române.

Din când în când inginerul Vlaicu își face apariția pe motocicletă sa sgomotoasă, urmat de murmurul mulțimei, ca de-o lungă înfiorare de

admirație. E o însuflețire cuceritoare pretutindeni și fețele sunt toate senine în aceasta pistruiță mare de oameni, care învălmășește toate categoriile de porturi țărănești, uniforme militare dela noi și din țară, redingotele și jobenele atâtor oaspeți din toate ținuturile românești. Privită de pe terasa catedralei piața oferă o priveliște grandioasă și înălțătoare.

Ceeace surprinde e că armonia acestui tablou românesc nu e jignită nici într'un punct de faimoasele coifuri jandarmerești. O împrejurare aceasta care s'a menținut în tot decursul zilei, chiar și la conductul etnografic de după banchet...

In catedrală.

De două părți, în fața catedralei se trage un cordon lung până la curtea mitropolitană. Cătră orele 8 clopotele catedralei încep să sune, adânc și melodios, revărsând valuri de eucernicie. La colțul stâng al pieței, dinspre Curtea mitropolitană apar talazele arhierilor. Vin vlădicii! O înviforare de ovații și urale străbate prin mulțime.

Mitropolitul Sibiiului I. Mețianu, Dr. Demetriu Radu Episcopul Orăzii-mari, Ignatie Pap Episcopul Aradului, Dr. Miron E. Cristea Episcopul Caransebeșului — însoțiți de lamura clerului românesc înaintează cu pași domoli spre falnicul Sion, ridicând mereu dreptele și binecuvântând lumea ce se îndesa de două părți aclamând fără încetare: intră în biserică.

Cu puține momente în urmă o trăsură de patru aduce pe Marele Preot: Mitropolitul nostru Exc. Sa D. D. Dr. Victor Mihályi de Apșa. Ropotul de urale se repetă din nou...

În porțile Catedralei întreg capitulul în odăjdii sărbătorești întimpină pe Exc. Sa mitropolitul Mihali, care primind mantaua, înaintează spre altar. — După investmântarea solemnă se începe Liturgia, — pontificată de Ex. Sa pe lângă asistența Reverendisimilor canonici: I. M. Moldovan, Iosif Hossu, Gavril Pop, Uilăcan, Muntean, Dr. Vasile Suciu și dir. gimn. Dr. Ambroziu Chețan.

În catedrală toate colțurile tixite — nu mai încap suflet de om... afară lume imensă curioasă, pe seama căreia nu s'au mai ajuns biletele de intrare la Sf. Liturgie.

Fixăm aci câteva nume rezervându-ne ca mai târziu să dăm lista complectă a oaspeților — la rubrică separată.

În scaunul metropolitan din dreapta Ex. Sa Mitropolitul Sibiiului; în scaunele canonice din dreapta Il. Lor Dr. Demetriu Radu, Ignatie Pap, Dr. Vasile Hossu și Dr. E. Cristea.

În dreapta și în stânga apoi aproape de sanctuar multă elită mai ales din România: Saveanu Senator, f. secr. gen. în min. de int. București, Prof. Mehedintzi, f. pref. Brânzeu Pitești, Oct. Goga, Gheorghe Pop de Băsești, I. Agârbiceanu, Dr. Teodor Mihali Deș cu dna Eleftera, Grigoro-vitza, General Pilat București, Andreiu Bârseanu v.-președintele Asociațiunii, noul canonic Dr. Iacob Radu Lugoj, Prea Cuv. Sa protosinghelul R. Ciorogariu, Dr. Ioan Lupăș, Sextil Pușcariu, Inginer Panaitescu dir. școlii de arte București, Inginer Sion București, Bójthe protopretorele local, Dr. St. C. Pop deputat, Antoniu Moesonyi ș. a. ș. a.

După Evanghelie Ex. Sa Mitropolitul Victor a rostit din tron adânc emoționat o prea frumoasă cuvântare.

Corul magistrului Murășianu, care a dat răspunsurile — e înălțător și cucerește... În resimpuri a cântat și vestitul măestru de cântări bisericesti profesorul Aron Papiu.

Sedința jubilară a „Asociațiunii.”

După liturgie, la un interval de vre-o zece minute, se începe adunarea semicentenară a „Asociațiunii”. La masa prezidială, care e aranjată în fața iconostasului,

se așază toți arhierii, și prepozitul I. M. Moldovan, apoi dnii: Bârseanu, P. Cosma, O. Goga, I. Agârbiceanu, Oct. Tăslăuanu, asesorul N. Ivan, G. Precup, I. F. Negruț, în calitate de membri ai comitetului.

Reprezentanții autorităților politice și administrative, prefectul Albei-inferioare, Szász Iózsef și ajutorul de prefect Garba iau loc pe scaune înapoia arhierilor. Prefectul e orb de un ochiu, o împrejurare care pare a avea o deosebită semnificație în aceste clipe...

Președintele, d. Bârseanu, rostește adânc emoționat, c'un glas răspicat, subliniând cu căldură, pe-alocurea cu entuziasm, memorabilul discurs pe care îl publicăm în fruntea numărului nostru de astăzi. De câte ori pomenește pe arhierii, publicul izbucnește în însuflețite ovații, cari se întensesc de îndată ce se pomenește numele monarhului. Pasajul următor:

„lucrurile mari se pot face numai prin bună înțelegere frățească, prin încredere reciprocă, prin purcedere solidară, și că atunci, când e vorba de interesele superioare ale neamului, ori ce ziduri despărțitoare trebuie să cadă, ori ce ambiții și jicniri personale, întemeiate sau închipuite, trebuie să dispară, orice interes personal sau de clică trebuie dat la o parte, ca astfel un singur punct luminător să ținutiască toate privirile și sufletele: binele și înaintarea nemului, din care facem parte!”

a stârnit aplauze cu adevărat viforoase și aluziile cuprinse în el au fost înțelese de toți urzitorii tristelor sfășieri politice din zilele noastre.

Îndată după d. Bârseanu vorbește Ex. Sa mitropolitul Mihali: Spune că acum pentru a treia oară ia parte la adunările generale ale „Asociațiunii”. Întâi în 1867 la Cluj, în calitate de notar al adunării; a doua oară în 1870 la Năsăud. Cuvântarea dlui Bârseanu a dovedit că „Asociațiunea” trebuie să rămâie sub aripile ocrotitoare ale bisericii. Biserica îi recunoaște rostul superior de cultivator al limbei, al acestui mijloc de care se folosește biserica în misiunea sa religioasă, când împliniște porunca dumnezeiască: „Mergeți și învățați popoarele în toate limbile...” Mănăstirea e pe locul unde principele Apaffy I-ul își avea pășunea pentru stavă. Azi ea se înalță biruitoare când poate să stringă la sânu-i atâta lume românească. În școlile ei se adepstesc anual aproape 1000 de vlăstare ale neamului, cari toate sunt menite pentru slava limbii. Biserica e vatra familiei românești și va trebui să fie totdeauna. E măreață și sfântă ziua de azi, căci o sărbătorește poporul cel mai leal al Majestății Sale regelui și împăratului. Majestatea Sa când va primi veste de această serbare se va bucura ca un părinte iubitor. (Urale la adresa monarhului). Propune să i-se expedieze monarhului următoarea depeșă omagială:

Cabinetului Maj. Sale — Viena.

Arhierii Românilor de sub coroana sf. Ștefan și toți membrii „Asociațiunii pentru literatură și cultura poporului român” întruniți la adunarea din Blaj spre a serba a 50-a aniversară a întemeierii acestui așezământ cultural își aduc cu recunoștință aminte de bunătatea M. Sale a Prea Grațiosului nostru Monarh, care încuviințând la anul 1861 înființarea „Asociațiunii” a dat un razim puternic limbii și literaturii române și mijloc sigur de înaintare spre binele și prosperarea patriei.

În aceste momente solemne miile de membri ai „Asociațiunii” depun cu încredere fiască la treptele prea înaltului tron omagiile lor de alipire, credință și supunere nestrămutată față de Capul încoronat al patriei noastre.

Prezidiul adunării generale:
Andrei Bârseanu.

Ex. Sale i-se aduc entusiaste ovații.

D. Bârseanu dă cetire depeșei.

Urmează Ex. Sa metropolitul Ioan Mețianu, care, cu glas pătrunzător și clar, care uimește pe cei ce nu l'au cunoscut, spune: D. Bârseanu accentuând participarea la serbări a arhierilor de amândouă confesiunile, a accentuat totodată însemnătatea capitală a acestor serbări. Arhierii au venit cu drag să muncească pentru cultura și bunăstarea poporului, care e și bunăstarea noastră. O parte însemnată a chemării vlădicești e vestirea luminii. Era deci firese să vie vlădicii. A luat parte și la înființarea „Asociațiunii” (prelungi ovații). Împlinește o datorie scumpă mulțumind lui Dumnezeu pentru că l'a ajutat să vadă jubileul semicentenar. A venit, însă să împlinească și o datorie de stimă și pietate, anme față de prepozitul metropolitan Ioan Micu Moldovan (ovații însuflețite). A venit pentru ca să vadă toți și să înțeleagă, — și acei cari n'au înțeles până acum — că scopul „Asociațiunii” e să unească pe români fără deosebire de confesiune. Cu toții avem aceeași sfântă datorie de a lupta pentru viitorul a acestui neam. Noi nu facem nimic nou: urmăm numai înaintașilor noștri mari Șuluțu și Șaguna, cari s'au știut uni întotdeauna în numele culturii românești. Precum împreună cu binecuvântat „Asociațiunea” Șuluțu și Șaguna, tot așa acum împreună cu mitropolitul Mihali o binecuvântă (însuflețire viforoasă), în calitate de metropolit al Românilor gr. or. din Ungaria și Transilvania. Roagă pe Dumnezeu s'o binecuvinte și El cu mâna Sa atotputernică, spre fericirea poporului românesc și a iubitei noastre patrii. (Aplauze).

D. Bârseanu: Ii urează mitropolitului viață îndelungată, ca să-l mai vedem cu asemenea ocazii sărbătorești.

Cu glasul tremurat de emoție ia cuvântul octogenarul prepozit metropolitan I. M. Moldovan: Aceiași bucurie ne însuflețește pe toți azi. Cuvintele mele vor să dea o icoană palidă însuflețirii din această zi — cum spune poetul — „azi e zi cu soare, azi e sărbătoare”. Suntem adunați din toate unghiurile patriei noastre. Dorul de frați ne-a adus chiar oaspeți

FABRICA DE SPALAT CU ABURI

„KRISTALY”

Gőzmosógár, Kolozsvár, Pályaudvar.

Aranjată cu mașinările cele mai moderne, cu putere electrică; spală, calcă și curăță albituri bărbătești și de dame și toffelul de lingerie cu prețuri moderate.

La suma de peste 10 Cor., pachetul se retrimit francat.

din mari depărtări. Tuturora un bine a-ți venit.

Înainte cu 50 de ani nemții făceau pe aici opintiri pentru a-și răspândi și întări cultura lor și cu scop ca să ne-o stârpească pe a noastră. Eram pe-atunci martorul acestor opintiri. O pleiadă întreagă de bărbați, mânați de o mare însuflețire, pentru a preveni primejdia nemțească au înființat „Asociațiunea”, — în mare parte preoți ai neamului. Regimul absolutistic nu era refractar. Era însă starea noastră materială de pe atunci care se poate caracteriza cu cântecul: „Nu am pâne, nu am sare...” Mijloacele de comunicațiune erau slabe. Până la Năsăud ori până la Brașov de pildă călătoreai zile întregi. Jertfe mari reclamau, astfel de călătorii. Stăruința de fier a bărbaților noștri a învins însă anevoințele și a înființat „Asociațiunea”.

Face apoi un scurt istoric al activității dela începutul „Asociațiunii”. În toată această activitate ea s'a ferit de politică și a avut în vedere numai cultura poporului românesc. În ciuda divergențelor de clase și de confesiune Românii s'au știut uni când era vorbă de cultura poporului. O frumoasă dovadă despre aceasta e chiar măreața adunare de azi.

Puțini mai trăim azi din cei ce am asistat la creiarea „Asociațiunii” (ovații prelungi și călduroase). Aceștia pot să constate cu o adâncă mulțumire sufletească avântul ei crescând. Cu toate că sistemul de creștere pune mari piedeci limbii românești, ea totuși înaintează triumfătoare.

Roagă pe toți să ierte mizeriile înverțirării. Blajul nu din încredere în puterile sale a invitat „Asociațiunea”, căci își cunoaște insuficiența, a dorit însă ca această însemnată zi istorică să se petreacă în cel mai vechiu centru al redeşeptării noastre naționale. (Prelungi ovații).

D. Bârseanu: Prepozitul Moldovan e o personalitate istorică și o pildă vie de merite pentru noi. Să ni-l țină prevedința la mai mulți ani!

În numele „Societății teatrale” salută adunarea d. Vasile Goldiș: În această zi mare, care Român nu-și simte încălzit sufletul în fața trecutului frumos și cine nu prinde nădejdi pentru viitor? Zi plină de un adânc înțeles, care nu se poate spune în cuvinte. Nici chiar cel mai mare meșter al cuvântului frumos poate n'ar fi în stare să ni-l redea pe deplin. Citează cunoscutele cuvinte ale lui Cipariu în cari a fixat datorile noastre pentru limbă. Termină cu cuvintele lui Șaguna: „Masa dulceni maicii noastre este azi pregătită pentru oaspeți mulți; maica noastră a fost până acum îmbrăcată în doliu, dar de acum înainte se îmbracă în haină de nuntă și prostește la masă pe toți fiii săi, ca să strălucească și ea în casa și cu casa sa și să înoiască pe fiii săi, precum se înoiesc tinerețele vulturului”. (Prelungi aplauze.)

D. Bârseanu, mulțumind constată că Societatea pentru fond de teatru își ia mereu avânt. Ea urmărește același ideal, spre care tindem cu toții, deși pe căi diferite.

Se purcede la alegerea delegaților în singuraticile comisii.

În comisia pentru cenzurarea raportului general, care nu se mai cetește fiind tipărit în „Tri-

buna” și „Transilvania”, se alege del.: Dr. T. Mihali, I. Blaga, Dr. G. Tripon, Dr. V. Branisce, Sextil Pușcariu, Dr. Iuliu Maniu, V. Stefanica, Triteanu și Dr. Lazar.

În comisia pentru cenzurarea raportului și pentru întocmirea unui budget pe anul viitor dd.: Dr. Nicolae Oncu, Dr. N. Vecerde, I. Lăpădat, Dr. V. Suceiu și V. Osvadă.

În comisia pentru înscrierea de membri noi dd.: I. B. Hodoș, Dr. Sabo, Dr. Ștefan Roșian, Dr. Izidor Pop, I. Fodor, R. Boilă.

Pentru întregirea prezidiului dd.: I. M. Moldovan, Dr. A. Lazar, Dr. Șt. C. Pop, Antoniu Mocsonyi, N. Bogdan și Vasile Goldiș.

Comisiile vor ține consfătuiri în cazinul român.

Secretarul adm. d. Octavian Tăslăuanu, anunță că la biroul „Asociațiunii”, au fost prezentate relementar următoarele propuneri:

a) *Silvestru Moldovan*, publicist: Să i-se trimită marelui binefăcător *Vasile Stroescu* o telegramă omagială, (prelungi și călduroase aplauze).

b) *Aurel Munteanu* din Sebeșul-mare: „Asociațiunea” să-și înființeze o tipografie proprie în Sibiu, o revistă și să editeze operele scriitorilor români.

c) *Aurel Marcu* (Alba-Iulia): „Asociațiunea” să studieze și să organizeze ateliere pentru industria casnică românească. Să organizeze expoziții, în deosebi pentru expunerea de odăjdii.

d) *E. Kormos-Alexandrescu*: Să edea o foaie economică pentru țărani și foaia să se încredințeze unor bărbați de specialitate. Să se facă totul pentru instruirea mai sistematică pe teren economic a țăranimii.

e) *Bucurescu* învățător (Banat-Comloș): Paragraful 40 din statute să se modifice în sensul ca din taxele de membri ajutători 80 la sută să se rețină de către agenturi pentru trebuințele lor. În chipul acesta numărul agenturilor ar crește până la vre-o 2000.

Propunerile se dau spre studiere comisiei pentru cenzurarea raportului general.

Pe Marți d. a. la orele patru se anunță ședința a doua. Președintele invită pe oaspeți să viziteze expozițiile culturale.

Catedrala înșesată de lume începe apoi încetul să se golească. Valuri de oameni inundă piața. E o priveliște superbă, care a fost fotografiată pe scama revistei „Luceafărul”. Arhierii sunt înțimipați cu urale pretutindeni. Un soare prietenos strălucește din țării ca o apoteoză sublimă a serbărilor.

Banchetul.

Urișul pavilion din curtea liceului se umple încetul cu încetul. O mare parte din oaspeți e nevoită să se refugieze pe la birturi, în case particulare și în pavilionul improvizat în spațioasa curte a seminarului teologic. Pe cinci mese lungi de vre-o 60 de metri sunt aranjate peste o mie de tacâmuri. Un banchet formidabil cum nu s'a mai văzut cu nici o ocazie la serbările noastre. Locurile de frunte sunt rezervate pentru: T. Brediceanu, Goga, Vlaicu, Șerban, I. Negruț sen., Leményi, N. Togan, Fritz Rocheitz, Part. Cosma, I. M. Moldovan, Cristea, Radu, Bârsan, Meșianu, Mihali, Papp, Hossu, Szász József, Goldiș, Anton Mocsonyi, N. Ivan, Dr. V. Bologa, Dr. At. Rusu, Arseniu Bunea, Rom. Simu, Oncu, Ciorogariu, Dna Aristizia Romanescu, dna Felicia Rațiu, Eleftera Mihali, Maria Cozma, Teodor Mihali, Gh. Pop de Băsești, dna A. Bârseanu, dna Aurelia Vulcan, dna Elena Hossu, Victoria Erdéli, Gheorghe Dima, Dr. I. Lupaș, Ioan Agârbiceanu, Oct. Tăslăuanu, dna Vasile Damian, dna Dr. Șt. C. Pop, dna N. Șerban, dna Dr. T. Brediceanu Vasile Damian, Mihail Străjan, Traian Nicolescu (Craiova).

La friptură ia întâi cuvântul dl Bârseanu: În clipe de aceste înălțătoare se cuvine să ne aducem aminte și de capul încoronat al țării (aplauze). „Românul ține minte”, e o vorbă veche a noastră și e adevărată. Adevărată e însă și că românul ține minte numai binele și uită suferințele. Glorioasa domnie de peste 60 ani a monarhului

ne-a hărăzit și mult bine. (Aplauze entuziaste și îndelung repetate).

Lumea se scoală și taraful intonează imnul habsburgic „Gott erhalte”, care stârnește multă însuflețire.

V. Goldiș: În ziua asta istorică ședința „Asociațiunii” s'a ținut în biserică, dându-se astfel din nou imboldul, că biserica e scutul naționalității noastre. În 48 pe Câmpul Libertății poporul român a jurat credință naționalității sale, atunci în fruntea lui erau cei doi vlădici. Dat ne-a fost să vedem și azi pe arhierii toți ai bisericilor române în fruntea noastră și noi înoim acum jurământul din 48. (Insuflețite aplauze). Sunt convins că vorbesc nu numai din sufletul celor peste 20.000 de români cari sunt azi în Blaj, ci și din sufletul celor 4 milioane de Români din patrie, din însuși sufletul națiunii române, când aduc omagiu capilor bisericești. (Aplauze).

Muzica intonează noul marș al profesorului Mureșianu: „Imnul arhierilor”, după care la inițiativa mesei scriitorilor lumea se scoală și cântă cu un vijelios avânt strofa din „Deșteaptă-te Române”: „Preoți cu crucea 'n frunte...” Din mai multe părți a pavilionului începe să străbată un torent de voci, din cari se deslușesc tot mai mult strigătele: Să-l auzim pe Goga! Trăiască Goga!

Mitropolitul Meșianu: Mulțamește pentru manifestările de simpatie ce li-s'au făcut arhierilor. Sunt mari sentimentele cari ne-au adus aici. Unul este sentimentul datoriei naționale, celălalt sentimentul iubirii de nem. Am venit la voi, la poporul nostru. Suntem păstorii voștri, soarta noastră e legată de soarta turmei. Arhierii își vor da totdeauna concursul pentru promovarea culturii românești. Ținta noastră e să ridicăm poporul la nivelul celorlalte popoare din patrie. Închină pentru cultura română (îndelungi apl.)

Strigătul: Să-l auzim pe Goga! și să trăiască Goga! — izbucnește iar.

D. Goga: Trebuie să respectăm disciplina d-lor!

Se ridică Ex. Sa mitropolitul Mihali. Vocea i-se pierde în murmurul asurzitor, care crește mereu, căci lumea neputând să audă toastele din fundul pavilionului se îmbulzește tot înainte spre masa din frunte. I. P. S. Sa vorbește cu o vădită emoțiune despre meritele celor cari au condus și ale celor cari conduc azi „Asociațiunea”. Termină închinând pentru d. Bârseanu. (Aplauze).

În restimpuri aclamațiile la adresa maestrului Goga se întetesc și răzbat din toate unghiurile pavilionului.

N. Ivan: Într'un avântat toast arată ținta așezămintelor noastre culturale, așa cum se prezintă din punctul de vedere al binelui general, al statului și închină pentru reprezentantul guvernului, prefectul Szász Iozséf.

Acesta răspunde unguerește cu o remarcabilă vervă: Domnul care a binevoit să mă salute, a spus un adevăr zicând că ochii țării întregi sunt azi ațintiți asupra Blajului. Nu numai ochii Românilor ci și ochii guvernului, care se uită cu ochi de părinte la străduințele dv. culturale și de înaintare. Dovadă că m'a trimes aici ca să-l reprezint. Ii voi putea raporta că serbările aceste au fost foarte plăcute și demne. După adunare am vizitat expoziția culturală, care neapărat dă proba unei frumoase culturi. Cu iubire frățească văd toate acestea. Iubirea frățească să ne unească spre fericirea patriei comune. Închină pentru „Asociațiune”, pentru progresul ei și pentru realizarea țintei ce și-a ales. (Aplauze).

S'auzim pe Goga! Trăiască Goga! aclamațiile aceste umplu mereu intervalurile dela un orator la altul.

Urmează deputatul Şiriei, d. Dr. Ştefan C. Pop, care ca să poată fi bine auzit în sgomotul surzitor, se urcă pe masă: Intr'un veac se întâmplă rar, abia numai odată ca toţi fiii aceluiaş popor să fie reprezentaţi la o adunare culturală. Mitropolitul de fericită amintire Şuluţu a rostit cuvintele: „Acela care pe tema confesională va căuta să bage ceartă în neam, să fie blestemat!” (Aplauze). Suntem un popor care nu se poate diviza. Am jurat asta în faţa altarului: suntem una în cultura noastră naţională. Vorbeşte apoi despre societatea de teatru şi scopul ei, care e identic cu cel al „Asociaţiunei”. Inchină înacest senz. (Aplauze repetate.)

„S'auzim pe Goga!” „Trăiască Goga!” — izbucneau iar din sute şi sute de guri. E izbucnirea unei dorinţe inpetuoase, care nu poate să fie satisfăcută. Un clocot asurzitor, din care se desprind tot mai puternic aceste strigăte.

Conform listei fixate urmează d. Gh. Pop de Băseşti, preşedintele partidului: „Dacă publicul îl doreşte pe Goga — spune d-sa — îi dau în-tăietate”.

După o aşteptare de minute întregi izbuteşte abia maestrul Goga să declare că: „Il las pe badea Gheorghe!” Trăiască badea Gheorghe!

Gh. Pop de Băseşti voieşte să înceapă. Cuvintele însă se pierd însgomot. Poetul Goga îl aplaudă ostentativ. În sfârşit octogenarul preşedinte se ridică pe bancă ca să poată fi mai bine auzit: Abia vre-o doi mai trăim azi din cei cari am asistat la întemeierea „Astrei”. Să nu ne prea lăsăm răpiţi de cele ce vedem azi. Noi bem pentru fericirea unui popor nefericit, care n'are nimic afară de biserică. Pe arhierii încă i-a văzut rar în fruntea lui. Din truda muncii sale nimic n'a folosit. Dar cest popor sărac e un trunchiu cu ramuri splendide şi fructe. În vechime poporul românesc a dat din sânul său beliduci, eroi şi însemnaţi oameni de carte. Azi dă mulţi oameni cu carte, dar dintre aceştia oare câţi sunt renegaţi?

Un glas: N'are poporul renegaţi!

Gh. Pop de Băseşti (secondat de mai multe voci): Ba are, prea mulţi are (aplauze). Să învăţăm din trecut. Nu-i de desperat. Dumnezeu e cu noi. Să fim tari în credinţă. Să dăm cezarului ce e al cezarului. Nu vrem să perim şi nici nu vom peri. Inchină viu emoţionat pentru toţi românii cinstiţi (Aplauze.)

În vreme ce aclamaţiunile la adresa dlui Goga izbucnesc iar, de data asta şi mai impetuoase şi mai viforoase, arhierii dimpreună cu reprezentanţii guvernului — se ridică şi pleacă.

În cele din urmă dl Goga e nevoit să codeze şi ridicându-se pe un scaun, spune, după minute întregi de aşteptare până să contenească aplauzele: Imi depun omagiile în faţa lui Badea Gheorghe. Am fost de credinţă că bătrîneţele cinstite trebuie respectate, căci au semnificaţia superioară a înţelepciunii. Cu toţii am simţit azi cutremurându-ne un fior sfânt când am călcat pe pietrele istorice ale Blajului, unde înainte cu 60 de ani un Bărnuţ a formulat pentru totdeauna crezul nostru naţional. Fiorul acesta e un ecou întârziat al strigătului ieşit din piepturile celor 40.000 de Români. Stau şi mă gândesc, dacă s'ar trezi din morminte cei cari au luptat şi v'ar vedea, ei cari în 48 au văzut numai ţărani, sufletul lor ar simţi fiorul de mândrie care ne supune astăzi. Totul ce s'a înfăptuit s'a făcut în misteriosul atelier al minţii: nu prin zângăt de arme s'a făcut ci prin cultura naţională. Cea mai superioară justificare pentru existenţa unui popor e cultura lui naţională. Societatea cărturarilor noştri trebuie să fie îndrumată de o cultură care purcede din fibrele ascunse ale sufletului românesc.

Astăzi ni-s'a dat întâia oară să vedem imaginea completă a poporului nostru. S'a vorbit de

cei mari, dar mai vârtos trebuie să ne aducem aminte de cei mici. Să vorbim de umila figură a preotului dela sate. Marile catedrale vlădiceşti nu adăpostesc, ca umilele biseriucele dela sate suferinţele noastre. Vorbeşte frumos şi cu avânt care răpeşte publicul şi termină închinând pentru preoţi, învăţători şi ţărani. (Ovaţii călduroase şi prelung repetate).

Se mai aud din când în când strigăte: Să'l auzim pe Lupuş! Să'l auzim pe Mehedinţi.

Protopopul Clujului părintele Dr. E. Dăianu: Intr'un prea frumos toast, rostit cu o deosebită şi captivantă vervă îi mulţameşte dlui Goga pentru că a dat ascultare dorinţei publicului. Inchină pentru cei mai aleşi fii ai neamului nostru, pe cari geniul neamului i-a sărutat pe frunte: pentru cei ce sunt profeţii şi apostolii graiului românesc, pentru cei ce sunt cea mai înaltă expresie a sufletului nostru. (Aplauze şi ovaţii prelungi şi însufleţite).

Aşa s'a petrecut acest banchet care va rămânea memorabil şi care ne-a rezervat şi vre-o câteva momente prea caracteristice şi nu mai puţin importante, asupra cărora ţinem să revenim, cu ocazia când vom vorbi despre cum ar fi putut fi organizat acest praznic cultural aşa ca el să fie expresia adevărată a culturii româneşti din zilele noastre şi ca să scăpăm odată de situaţii atât de paradoxale cum a fost şi aceia dela banchet...

După banchet lumea inundă iar piaţa, care fierbe de mulţimea de popor din satele apropiate. Un câmp întreg de colilie flutură în pălăriile ficiilor şi svonul de vioară şi de fluier te întimpină, victorioasă şi senină poezia satelor care a venit să-şi arate podoabele fecioreşti aici, în cadrele acestor zile frumoase...

Concertul.

Seara la orele 8 a avut loc un splendid concert în pavilionul dela gimnaziu. A fost unul din cele mai desăvârşite triumfuri din câte am putut înregistra vre-odată. Vom da un raport amănunţit, acum dăm deocamdată programul:

1. Uvertură festivă „Ştefan cel Mare” (orchestră) de Iacob Mureşianu.
2. Imnul „Astrei”, poezie de Andrei Bărseanu, muzică de Iacob Mureşianu (cor cu orchestră).
3. Prologul din opera „Pagliacci” de R. Leoncavallo.

Doine româneşti de Tiberiu Brediceanu:

- a) „Arde-mi-te-ai codru des”,
- b) „Foaie verde pup de crin” executate de dl Ionel Crişan.

4. „Mândro de dragosea noastră” de Tib. Brediceanu.

„Spune-mi codrule vecine”, de I. Scarlatescu.

Aria din opera „La Boème”, de G. Puccini, executate de dl Stefan Mărcuş.

5. „Aşa-i Românul”,

„Dorul meu”, cântece vechi populare, pentru cor mixt, de Iacob Mureşianu.

6. „Doine şi cântece” de Gh. Dima şi L. Cartargi, executate de dna Veturia Triteanu.

7. a) „Duett” din opera „Bajazzo” de Leoncavallo. Dna V. Tritean şi dl O. Mureşan.

b) Solo de bariton de O. Mureşan.

Aria din Oratoriul „Elie” de Mendelssohn de O. Mureşan.

8. „Erculeanu”, baladă populară, de V. Alexandri, compusă pentru cor şi soli, cu acompaniament de orchestră, de Iacob Mureşianu.

Solii: dna Victoria Carşai, dşoara Eugenia Deac, dl Vasile Popovici.

Sborul lui Vlaicu.

După amiază a sburat marele nostru aviator Vlaicu întrecând aşteptarea oricărui român. După cum ni-se telegrafiază, Vlaicu s'a ridicat cu uşurinţă dela început la 750 metri. Mulţimea de 25 mii care îl privea a izbucnit în urale şi aplause nesfâr-

şite. Şoimul elegant al lui Vlaicu a început să coboare atunci, aducând pe aviator tocmai în mijlocul Românilor. Insufletirea a luat proporţii nemaipomenite. Arhierii l'au îmbrăţişat rând pe rând pe Vlaicu, iar poporul l'a purtat pe braţe, pe el şi pe părinţii lui, mai multă vreme. Insuşi aviatorul a fost mulţumit cu sborul lui cel mai frumos de până acum şi a declarat că pentru 11 August va veni şi la Arad să ne aducă şi nouă un strop din însufletirea de astăzi.

INFORMAȚII.

ARAD, 29 August n. 1911.

— **Muzeul Tolstoi.** Pentru imortalizarea lui Tolstoi, — deşi acesta este nemuritor prin însuşi operele sale — adoratorii lui au organizat, îndată după moartea marelui scriitor, un muzeu care poartă numele de „Muzeul Tolstoi”.

Muzeul acesta în timpul din urmă s'a îmbogăţit cu mai multe lucruri interesante.

Ministrul de finanţe Kakovţev a dăruit un bust al lui Tolstoi, lucrat de cătră sculptorul Repin. Deasemenea a mai dat şi o fotografie a mănii scriitorului.

Sculptorul Turbetski a donat o statueta care reprezintă pe Tolstoi călare, iar artistul Aronsohn un bust al aceluia care însenina viaţa ţăranilor din Iasnaia-Poliana.

Apoi direcţiunea muzeului a mai primit o întreagă serie de fotografii, dintre cari cele mai multe sunt trimise de cătră Certcov, care avusese grija să-l fotografieze pe scriitor în nenumărate dăţi şi situaţiuni: acasă, la lucru, în birou, la munca câmpului, la jocul de şah, la plimbare pe jos şi călare, pe timpul convorbirilor cu ţăranii, etc., ec. Tot Certcov a mai depus şi o sumedenie de caricaturi datorite celor mai de seamă caricaturşti din Rusia şi străinătate.

Muzeul s'a îmbogăţit apoi cu multe cărţi în limba rusă şi diferite altele europeneşti, în cari se vorbeşte despre operele şi activitatea filosofică-religioasă-literară a lui Tolstoi.

Biriucov a depus tot materialul de care s'a servit în lucrarea sa asupra biografiei scriitorului, iar Tatiana Livovna a dat primul caer în care sunt cuprinsse cele dintâi începuturi literare ale lui Tolstoi, caet care până acum s'a păstrat în arhiva scriitorului. De asemenea Biriucov a mai donat şi câteva foi din prima corectură a romanului „Invierea”, făcută de însuşi Tolstoi.

Printre cărţile de propagandă se află acelea scrise contra alcoolului şi a tutunului, precum şi un proces verbal, semnat de Tolstoi şi mulţi prieteni de ai lui, prin care aceştia se angajau ca toată viaţa lor să nu bea spirtuoase şi nici să nu fumeze, şi în acelaş timp să împiedece şi pe alţii dela băutura şi fumat.

Printre multe alte lucruri, în muzeu se poate vedea cununa făcută din spice de seacă, cu care a fost încununat la 1908 bustul lui Tolstoi la Paris, precum şi un număr din ziarul parisian „Les droits de l'Homme”, în care este publicat un discurs pentru marele scriitor.

Dar admiratorii lui Tolstoi nu se vor opri aci, şi vor continua să îmbogăţească muzeul, sperând ca în scurtă vreme să adune în el, absolut tot ce stă în legătură cu viaţa magistrului lor.

— **Farsa unui ziarist.** Un ziarist, voind a demonstra că şi din muzeul din Copenhaga se pot fura foarte lesne obiecte de valoare, a vizitat ieri muzeul şi a sustras un tablou istoric, luându-l cu sine la redacţie. Ziaristul a telefonat apoi şefului poliţiei, dacă este adevărat că s'a furat un tablou din muzeu. Şeful poliţiei crezu la început că este vorba de o glumă, mai târziu însă totuşi a chemat pe custozii muzeului, întrebându-i dacă ştirea este adevărată. La răspunsul negativ al custozilor şeful poliţiei telefonă ziaristului în chestie rugându-l să desmintă ştirea, deoarece nu lipseşte nici un tablou din muzeu. A doua zi ziaristul împachetă tabloul şi-l trimise la muzeu. Ori cine îşi poate închipui surprinderea persoanelor însărcinate cu paza muzeului, cari declaraseră că nu lipseşte nici un tablou din muzeu.

— **Mare incendiu în Feldioara.** Din Feldioara ni-se scrie: La 2 August pe la orele 9 a început o furtună îngrozitoare, însoțită de puternice curente electrice. Pe la ceasurile 11-12 curentele electrice au început a se descărca și asupra satului nostru. Al treilea trăsnit și-a și împlinit menirea lovind șura economului Sas — G. Stefani, care a ars până în pământ. Focul, fiind ajutat și de un vânt puternic, s'a lăsat și asupra șurii lui M. Schoppel și Streifferts, prefăcându-le și pe acestea în cenușe.

Șurile lui G. Stefani și M. Schoppel au fost pline cu bucate, deasemenea și o parte din alui Streifferts — toate neasigurate — numai edificiile.

Lui Streifferts i-a ars și un porc.

Pagubele sunt foarte mari. Pe lângă toată munca pompierilor focul abia la ziua albă a putut fi localizat.

— **Furtul dela Louvre.** Dupăcum se anunță din Paris, poliția a luat măsuri energice pentru descoperirea autorului furtului dela Louvre. Toate bagajele și coletele sunt supuse unui control riguros la frontieră. Poliția din Paris a telegrafiat oficiului vamal din New-York să examineze bagajele pasagerilor vaporului »Champagne«, care a plecat Marți din Franța.

Toate vapoarele din portul Bordeaux au fost perchiziționate. Se crede că tabloul a fost furat de vreun american.

»New-York Herald« anunță în baza unor informațiuni sigure că tabloul a fost trimis în Olanda.

Ziarul »Le Matin« aduce o informație, în care pe baza unor date comunicate de oficiul vamal din Pontarlier, afirmă în toată hotărârea, că tabloul a fost trecut în Elveția, iar de aici în Italia.

Anume un funcționar al oficiului vamal din Pontarlier a declarat că și-aduce aminte că un pasager a trecut un tablou în Elveția, pe care dânsul l-a taxat cu suma de 500 lire vamă.

În urma acestei știri, cercetările se fac și în această direcție.

Propușeri pentru desființarea temporară a taxelor vamale asupra porumbului în Austria. Ziarul »Neue Freue Presse« cu data din 22 August st n. 1911, vorbind despre starea recoltelor în anul curent, cere, în interesul consumatorului austriac, ca taxa vamală asupra porumbului să fie imediat ridicată, observând că »recolta de porumb din România promite, după rapoartele primite, un rezultat foarte bun. Porumbul românesc trebuie să ia drumul către Austro-Ungaria și deasemenea trebuie prin toate mijloacele politice de circulație să se dea posibilitatea importului de carlofi în Austria«.

Ziarul constată că în toată Europa centrală se simte nevoia importului de furaj.

x **Cu începerea noului an școlar,** atragem atențiunea părinților asupra firmei Iuliu Hegedüs, Arad, Piața Andrassy 15, unde se află de vânzare diferite articole pentru toaletă precum: perii de haine, păr și dinți, pieptene, săpun, praf de dinți, paste de dinți, cearțe, articole de flotaj, articole de piele și ghiozdane de școală. Asortiment bogat și prețuri ieftine.

x **Seminarul iuridic Dr. Geréb, Cluj, Str. Farakas** (lângă edificiul cel vechiu al teatrului). Pregătește pe lângă onorar mic, pentru examenele de drept, de stat, riguroase, de drept de stat, examene de avocat și de magistrat. În 3 luni se câștigă licența de doctorat. Fiind în pragul proiectelor de reformă a învățământului iuridic, e de dorit ca toți cei interesați să se adreseze spre binele lor la acest seminar, care înlesnește mult cariera avocațială.

Dr. VICTOR GRAUR.

Medic universal, medic școlar calificat, profesor de igienă.

Institut de dantistică.

Arad, Andrassy-tér Nr. 22. — Etajul I în fața palatului administrativ (comitatului)

POȘTA REDACȚIEI.

Lazuri. De câțeva vreme, pe cum poți observa și d-ta, avem mare îngrămădire de material.

A. M. protopop. Apărarea Sf. Voastre nu o putem accepta din nici un punct de vedere. Indiferent că sunteți aproape sau nu de trădătorul Mangra, Sf. Voastră, dacă Vă declarați și sunteți bun și conștient Român, nu puteți și nu Vă este iertat să cercați a-l reabilita prin aderențe fără rost. Acesta este principiul nostru pe care-l aplicăm față de ori cine, fie acela nu numai un abonat al ziarului nostru, dar chiar și frate. Sf. Voastră aveți absoluta libertate să ne citiți și pe mai departe sau să nu citiți. Noi vrem să fim corecți în toate atitudinile noastre.

Someșanul. Vă rugăm să ne dați și numele D-voastră, căci tratarea unor chestiuni de felul acesteia aduce cu sine și o răspundere anumită, pe care, dată fiind o desmințire iscălită, noi nu o putem primi.

Poșta Administrației.

V. A. Kutfalva. Abonamentul e plătit până în 1 Oct. 1911.

Nicolae Curticiu. Cimpă. Am primit 14 cor. abonament până în 1 Oct. 1911.

REISZ MIKSA fabrică de MOBILE

în

Oradea-mare-Nagyvárad

Calea Rákoczi-ut No 14.

(Lângă Apolo).

AVIZ!

Un meseriaș român

caută un tovarăș

cu puțin capital. — Capitalul s'ar folosi pentru realizarea unei invenții, care e pusă în circulație și deja sunt și comande. — Doritorii să se adreseze lui *Constantin Petrușiu*, (Pauliș) Ó-Pálos, (Aradmegye).

Ciasornic și lanț!

Un ciasornic numai cu Cor. 1-90

Pentru desfacerea unei cantități mari subscrisa casă de export trimite un ciasornic »Anker« de precizie aurit împreună cu lanț cu prețul fabulos de Cor. 1-90, precum și garanție pe 3 ani. — Expediție cu ramburs prin firma:

Uhren-Exporthaus, F. Windisch
Krakau Nr. U/52.

Ceiasornicele neconvenabile se primesc îndărăt.

Leon Tolstol.

94

RĂȘBOIU ȘI PACE.

ROMAN.

Trad. de A. C. Corbul.

(Urmare).

— Nu te înturna, tată! strigă ea. Să plângem împreună.

— Mișoii! Tâlharii! strigă bătrînul întorcându-și fața, să nimicească o armată, să prăpădească oameni, pentru ce? Du-te, du-te și spune Lisei!

Prințesa Maria căzu fără puteri pe fotoliu lângă tatăl ei și plânse. Ea își revedea fratele în clipa când își lua rămas bun dela dânsa și dela Lisa cu aerul lui mândru și duios. Ea-l vedea și cum își trecea cu batjocură în jurul gâtului său, iconița pe care i-o dădu-se ea.

Tată, spune-mi cum s'a întâmplat? întrebă ea printre lacrimi.

— Du-te, du-te... A fost omorît într'un rășboiu în care au fost conduși la moarte cei mai buni bărbați ai Rusiei și gloria ei. Du-te, prințeso Maria. Du-te și vorbește Lisei. Am să vin și eu mai târziu.

Prințesa Maria o găsi pe mica prințesă lucrînd la gherghel, iar privirea ei era plină de liniște și de aceea fericire interioară, așa cum se poate vedea la femeile gata să fie mame.

— Mario, făcu ea ridicându-și capul de-asupra gherghelului de brodat și aplecându-se pe spate, dă-mi mâna ta. Ea luă mâna prințesei și o răzîmă pe soldul ei. Ochii îi zâmbeau, buzișoara ei umbrită de puf rămas rădicată într'un suris de bucurie copilărească.

Prințesa Maria ingenunchie în fața ei și-și ascunse obrazul în fusta cumnatei sale.

— Nu e așa că-l auzi? Și știi tu, Mario, am să-l iubesc mult. Prințesa Maria nu ridică capul; ea plângea.

— Dar ce ai, Mașo?

— Nimic, sunt tristă. Mă gândesc la Andrei, zise ea ștergându-și ochii pe genunchii cumnatei.

Tinăra fată încercă de mai multe ori în acea zi s'o pregătească pe prințesa Lisa pentru teribila veste, dar de fiecare dată plângea.

Ori cât de puțin observatoare era, mica prințesă se interesă totuși de rostul acestor lacrimi neînțelese.

Înainte de masă, bătrînul prinț de care ea se temea mult, intră în odaia ei cu chipul mai răutăcios și mai chinat ca întotdeauna, dar părăsi numai decât camera fără să spună nimic. Lisa se uită la prințesa Maria, căzu pe gânduri cu privirea absorbită în ea însăși, și deodată izbucni în lacrimi.

— Ați primit vesti dela Andrei? întrebă ea.

— Nu, tu știi că știrile n'ar fi avut încă vreme să sosească dar tata e foarte neliniștit și mie mi-este teamă.

— Atunci nu știți nimic?

— Nimic! făcu prințesa privind și hotărît cumnata cu ochii ei luminoși. Ea se decisese să nu-i desvăluiească nimic și obținu și dela tatăl ei să ascundă Lisei adevărul până după facere, care trebuia să aibă loc dintr'un moment într'altul. Prințesa Maria și bătrînul prinț sufereau și-și ascundeau durerea fiecare în felul său.

Bătrînul prinț nu-și permitea să mai spere; el era hotărît să creadă că prințul Andrei fusese ucis, și cu toate că trimisese un funcționar în Austria ca să-i dea de urme, el porunci la Moscova un monument funerar pe care voia să-l ridice fiului său în grădina

castelului, și spunea tuturor că prințul Andrei fusese omorît. El se silea să nu schimbe întru nimic obiceiurile lui zilnice; dar puterile îi lipseau, nu mai umbla ca înainte, mânca mai puțin, dormea prost și slăbea din zi în zi mai mult.

Prințesa Maria spera mereu. Ea se ruga pentru fratele său ca și cum ar fi trăit încă și aștepta în fiecare clipă întoarcerea lui.

VIII.

— Scumpa mea amică, zise mica prințesă în ziua de 19 Martie după dejun, mi-e teamă că prințul de azi nu mi-a priit; și buza ei de sus se ridică ca de obicei.

— Dar ce ai tu, sufletelul meu? întrebă prințesa Maria. Ești palidă, foarte palidă.

— N'am face bine, Excelența Voastră, s'o chemăm pe Maria Bogdanovna? întrebă o cameristă ce era de față, pe prințesa Maria.

Maria Bogdanovna era moașa orașului vecin, și care venise de vre-o săptămână la Lyssigori.

— În adevăr, făcu prințesa Maria, merg s'o chem. N'aibi teamă de nimic, ingerașul meu.

Ea sărută pe Lisa și deto să iasă din odaie. Afară de paloare, chipul micii prințese exprima o groază copilărească, când se gândia la inevitabilele dureri fizice.

— Nu, nu, zise ea; nu e asta. E o indigestiune — și izbucni în lacrimi.

Prințesa Maria alergă s'o caute pe Maria Bogdanovna.

— Maria Bogdanovna, mi-se pare că începe! strigă prințesa Maria.

— Ei, cum o da Dumnezeu! zise moașa fără grabă. Dumnezeuvoastră, fete tinere nu trebuie să știți toate astea.

Wällischhof

stabiliment de hidroterapie și sanatoriu aranjat conform tuturor recerșințelor moderne; dietetică după sistemul Dr. Lahmann, (băi de aier, de soare, de abur, de aier cald, de acid carbonic, de oxigen, de radium băi medicinale și electrice, gimnastică etc.) 30 minute depărtare dela Viena în regiune romantică și sănătoasă. Indicat la toate boalele nervoase și cele ale schimbului organic (neurasthenie, histerie, amemie, diabet, diathesă urică, reumatism, boale de stomach și de intestine etc.

Cură de slăbire și îngrășare.

În stabiliment nu se primesc morboși de boale infecțioase și boale psihice.

Posta: Maria-Enzersdorf bei Wien.

Telegrame și telefon: Wällischhof-Giesshübl bei Wien
Cu prospecte și cu detaluri stă la dispoziție direcțiunea și medicul-șef al stabilimentului:

Dr. Marius Sturza.

S'a deschis

Arad, Piața Libertății No 18.

Cură de îngrășat și de sânge!

Cacaua universală Aszódy

dă rezultat sigur. Pe lângă o folosință lunară se poate ajunge o îngrășare de 3—4 kgr. Recomandată prin medici.

Cognac-medical

Unt de ceai, brânză de Liptó și salamă de Brașov

în gros și en detail

singura desfacere, pentru Oradea-Mare și Biharia:

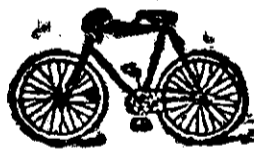
Nagyvárad, strada Kossuth L.

Horváth Béni mehanic

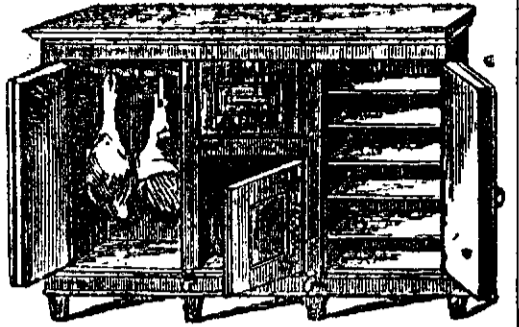
Nagyvárad, Kossuth Lajos-u. 18.

Recomandă în atenția publicului din loc și provincie, atelierul său mehanic aranjat de nou, unde primește comande și **reparări de lucruri** ce aparțin în branșe precum mașini de cusut, de scris, biciclete și gramofone etc. Utensiliile acestor mașini le are în depozit.

Reparaturile se efectuează repede și prompt.

DERERA EDE SUCCESORUL LUI RADOCSAY Timișoara-Cetate, Piața Lendier 1

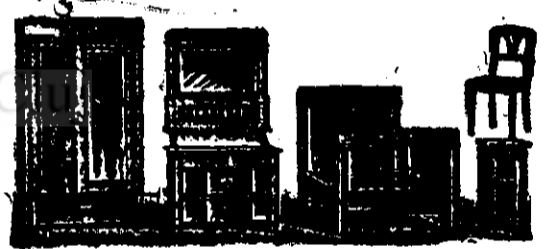

Mare depozit în dulape frigorifere, mașini pentru înghețată și unt, mase de bucătărie și spălat (patentate), aranjament de aluminiu pentru bucătăria și unelte de aramă, tinichea și cu smalt. Depozit pentru meseriași. Fabricații de mâna întâi pe lângă prețuri ieftine și fixe.

Magazin de mobile

KUNSCH ANTAL

tâmplar de edificii și mobile
NAGYENYED, Rozsa-utca.
(Vis-à-vis de casa comitatului.)

Primește orice lucrări de edificii. Are în depozit aranjamente complete pentru odăi, lucrate în atelierul propriu în cel mai modern stil, dela cele mai ieftine până la cele mai bune, după planuri proprii sau la comandă. — Pentru lucrările mele primesc garanția cea mai extremă. Mare asortiment de mobile de alamă și fier, deasemenea și fotolii.

Prăvălie nouă. Prăvălie nouă.

Mészáros Károly,
croitor pentru domni
Kolozsvár, Szentegyház-u. 6.

Își recomandă depozitul bogat asortat cu **stofe** din țară și străinătate, lucrează totfelul de haine bărbătești la ultima modă, croi modern, serviciu prompt, lucru ireproșabil și prețuri moderate.

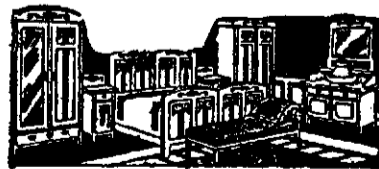
Lemnăria și fabrica de mobile
din Ungaria de sud.

(Délmagyarországi fapregmunkáló és bútorgyár).

Timișoara

Fabrica: Elisabetin, Hattyu-u. 23.

Depozitul: Josefina, Kossuth-u. 17.

Avem în depozit: mobile p. dormitor, sufragerie, salon și locuințe garçon, lucrate în atelierul nostru, apoi garnituri de piele precum și mobile de aramă, executate după cele mai moderne și nouă cerinți. — Comandele se efectuează grabnic și conștiințios, pe lângă garanția demnă de toată încrederea. Prețuri convenabile.

Urmașul lui

Gustav Novák

pălărier

și magazin de modă bărbătească
Timișoara-Josefin
Strada Ludovic Kossuth No 17.

Cel mai mare magazin de
pălării moderne
pentru domni și copii, precum și în articole de modă bărbătească și chipie pentru uniforme cu prețurile cele mai moderate și serviciu prompt.

Ciobotari, ATENȚIUNE! Pantofari

AUREL BRINZAY

fabricant de unelte,

BUDAPEST, VIII, Losoncy-utca 18

Pregătește toffelul de unelte pentru ciobotărie și pantofărie. Catalog trimit gratis.

Traian Turturean

ăcătuș artistic și de edificii

Bistrița — Besztercze.

10% economie la comande — de lucrări artistice. —

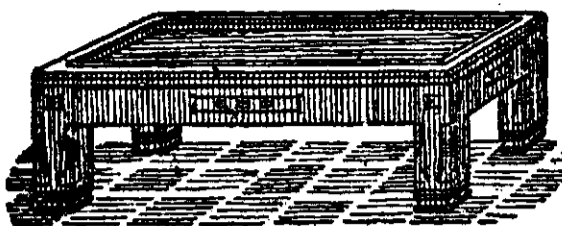
Lucrătoare aranjată cu mașini moderne.

Atențiune la cuptoarele economice de bucătărie vestite în Transilvania. — Catalog și desemnări să trimit la cerere.

— Premiat la expoziție cu medale de aur. —

H. PÁLLÁN succesor Styászni József

prima fabrică ardeleană de billarde și timpărle în Kolozsvár, Dávid Ferenc-u. 3.

Primește aranjarea completă a cafenelelor. La cerere trimite instalatorul de billarde și în provincie. — Ține mare asortiment de billarde noi și vechi, bile, cheuri, etc. — Firma fondată la 1875. — La dorință face și țirg de schimb.

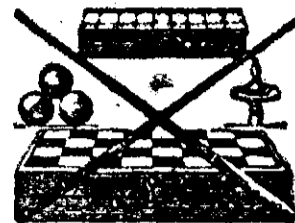
Krämer Károly

strungar

Făgăraș, Apaffy-utca Nr. 2.

Primește spre efectuare și reparare toate lucrurile ce aparțin acestei branșe, și recomandă neguțătorilor dopuri pentru buți, în orice mărime, pregătite din material excelent.

Ține în depozit în abundență mare toffelul de articii pentru fumători, gherghefuri pentru lucrul de mână etc. etc.

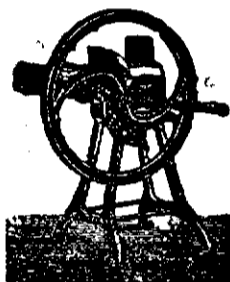

Comandele din provincie se execută prompt și cu cea mai mare punctualitate.

Obiectecte admirabile.

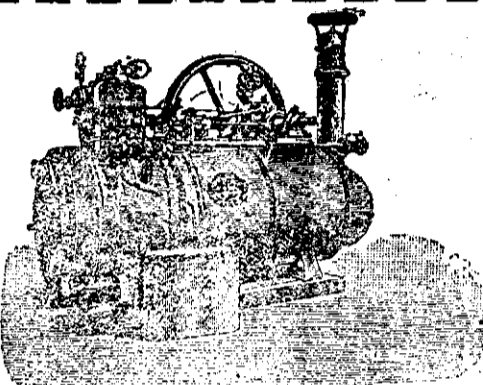
KÁLNAI S.

fabrică de motoare și turnătorie de fier în Murăș-Oșorhei—Marosvásárhely.

Motoare cu benzin și olei brut, locomobile, motoare absorbitoare de gazuri. Mașini motoare cu benzin automobile pentru arat și împlătit. Primește toffelul de montări pentru mașini, stabilimente industriale, mașini cu aburi și încălzirea cu aburi, precum și executarea a toffelul de aliaje de fier și metale, **montarea deplină a morilor** precum și reparări în branșa aceasta.

Garanță deplină, serviciu prompt, prețuri ieftine.

EDUARD LEXEN

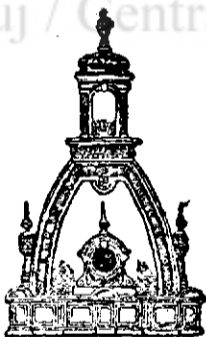
tinichigiu și antepriză de instalațiuni

BRĂȘOV, Strada Lungă No 29.

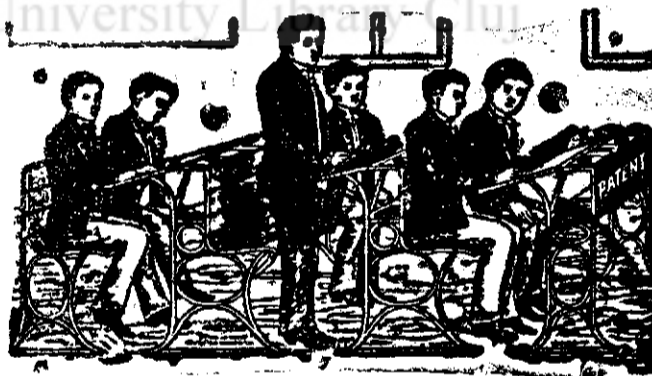
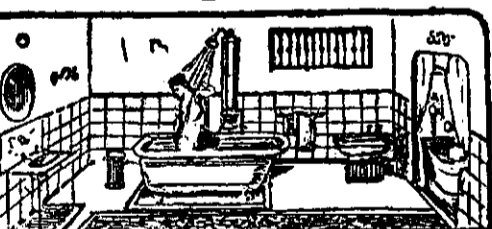
TELEFON No 884.

recomandă pentru pregătirea muncii de tinichigiu galanterie la edificii, precum coperișe, și învelișuri de turn, ornamente de metal, vase pentru bucătărie, ulapuri pentru ghiță, vase pentru spălat și altele.

specialist în apaducte la case, canalizări, conducerea de gaz de iluminat, și instalarea camerelor de baie.

Lampe de carbid de toffelul dela 3 coroane în sus. — Engroșiștilor li-se dau rabat. Depozit bogat în vâni de scaldat, cămine, closete etc. Serviciu conștiinșios. Prețuri moderate. Reparație promptă.

Cele mai moderne mobile de fier și aramă și cele mai practice bănci higienice de școală și mobilarea locuințelor, hotelurilor, spitalelor și

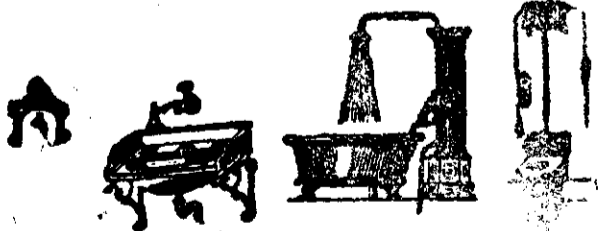
a școalelor, precum și obiecte fabricate din cele mai bune materiale din țară, lucrările cele mai solide de artă și construcție se livrează numai de către firma

Bernhardt Rezső utóda

Brassó, str. Neagră nr. 33.

— Tot acolo e cancelaria și fabrica montată cu cele mai noi mașinării. —

Apaducte.

Ceice doresc apaducte ieftine să se adreseze la antepriza lui

Pichler Ignátz, Cluj, Szép-u. 1.

cunoscut atât în Budapesta cum și întreagă țara. Telefon Nr. 779.

Primește pelângă garanție orice lucrări din acest ram ca introducerea de apaducte și canalizare trebuincioasă pentru castele, comune, spitale, casărmi și școale. — Specialist în sondaj. — Primește pe lângă condiții avantajoase ținerea în ordine și repararea caselor în cursul unui an. — Prospekte gratuit.

Se angajează pe anul întreg pentru ținerea în bună rânduială a caselor și pentru repararea bazinului closetului. Oferă aparatul pentru clătirea closetelor — noul care nu reclamă spese și de fiecare bucată dă garanță de 3 ani. —

STEIN MIKLÓS

— fabrică de tăiat pile —

Oradea mare Nagyvárad.

Fabrica: Damjanics-u. 30. Magazin: Teleki-u. 33.

Recomandă fierarilor și comerțanților atelierul său de tăiat pile bine aranjat, unde se pregătesc pile mici și mari din oțel vărsat de prima calitate etc. Primește spre scobire pile mici și mari vechi cu prețuri ieftine.

Societatea pe acții transilvăneană

Vereinsbank

se recomandă la executarea legării caselor, la canalizarea orașelor, reconstruirea latrinelor, apoi la lucrări de beton și poduri betonate, canalizări, rezervoare, apaducte, fundamente mecanice, pavarea străzilor în ciment și asfalt, podini de beton și teraso.

Recomandă apoi magazinul său bogat în tuburi de ciment, plăci, van de apă și de nutreț, tăbli de ciment la coperirea caselor, cimentarea criptelor ș. a.

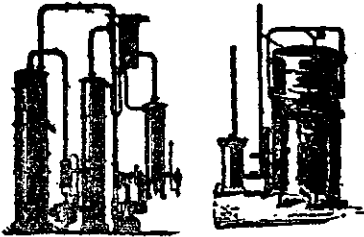
Vinzare de Cement-Portland. Lucrări după proiecte.

BIROUL:

»Societatea pe acții transilvăneană Vereinsbank«
Sibliu, Fleischergasse Nr. 17. și Saggasse Nr. 27.

Friedrich Ohnweiler bărăgar în Szászsebes,
Ulița Petersdorfer Nr. 5.

Primește spre efectuare: instrumente de fabricare de spirt, cognac, licquer, țuică și instrumente de a condensa acestea. Mare magazină. Totfelul de instrumente și lucruri necesare la fabrici. Vase de aramă roșie pentru hoteluri birturi, instituțiuni etc.

Vase de fierț cafea, vase de spălat și curățit.

Mai departe primește și montarea și repararea fontanelor artificiale pe lângă prețuri moderate.

Comandele se execută din material de prima calitate.

Lieğethi Sándor,

colorator de geamuri, atelier industrial pentru mozaicuri de sticlă și rame de aramă.

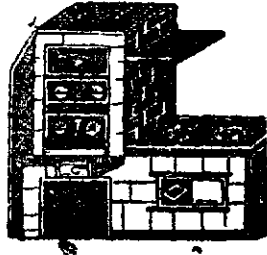
Budapest,

IV. Papnevelde-utca 8. sz.

Lucrează artistic geamuri de sticlă colorate, mozaicuri de sticlă și rame de aramă de cele mai simple până la cele mai complicate, cu prețuri moderate. — Geamurile sunt lucrate în atelierul meu, între cari și ferestrele bisericești sunt lucrate în atelierul meu propriu.

CARL GÜRTLER

lăcătuș artistic și pentru edificii
SIBLIU Str. Elisabeta 26.
se recomandă la toate lucrările ce se țin de specialitate mai ales
LA ZIDIRI NOI.

Lucrări ornamentice, precum peatră grilaj, grilaj la morminte și galerii, se pregătesc conform gustului în modul cel mai succesos. Paratonere și montarea lor. Instalațiuni de apaducte, closete, baie, introducerea electrică executate cu măiestrie. Reparaturi se primesc. Mare magazin de căminuri perpetue în diferite mărimi.

Carl Gürtler junior.

Atelierul de fotografiat

MUSCHALEK

Brașov, Strada Porței No 27 (lângă Fleischer)

Atelier pentru fotografii artistice, tablouri, grupuri, de copii, moment și genre, fotografii sportive și arhitectice.

Executare de prima calitate la înmărirea de acvarelă, pastel, și platinotipie până la mărirea naturală.

Fotografări afară de atelier și pe orice timp. Comandele se efectuează repede și prompt.

Fabrica de prăjitoare de cafea și căminuri brevetate a lăcătarului :: ::

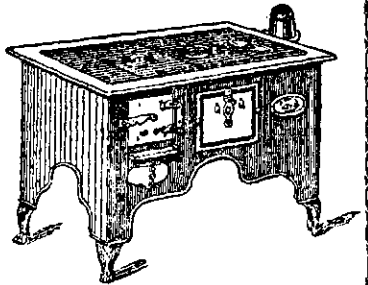
Ifj. Fazakas Ferencz

Szepsziszentgyörgy, Gróf Mikó-u. 18.

Recomandă on. public prăjitoarele de cafea brevetate și căminurile (sparhert) recunoscute de cele mai bune, dintre cari până acum s'au comandat peste 400 bucăți.

Primește și execută pe lângă prețuri moderate orice lucrări de strungărie în fier, repararea mașinelor și mecanismelor de fier, a casselor etc. pe lângă garanție.

Trimite franco fiecăruia care se referă la ziarul acesta preț curent despre prăjitoarele și căminurile sale brevetate.

Abonați și răspândiți

Tribuna Poporului

foaia țărănilor români.